

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE GÖNÜLLÜLÜK RAPORU

 stmu.org.tr

İçindekiler:

► Sivil Toplum Merkez Üssü

► Giriş

► Gönüllülük Kavramı ve Aktüel Değeri

► STK'lar, Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimlerde Gönüllülük

► Gönüllülük ve Hukuki Dayanakları

► **Bölüm 1** : 19

Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllü Yönetimi

► **Bölüm 2** : 47

Araştırma Verileri Işığında STK ve Gönüllülük

► **Bölüm 3** : 57

Sonuç ve Öneriler

EDİTÖRLER:

Öğr. Gör. Fatih Muhammed ÇAKMAK

Arş. Gör. Muhammed ORUÇ

Sivil toplumun potansiyeline yatırım yaparak, paydaşlarımız ve çözüm ortaklarımızla birlikte yeni olasılıklara ve sürdürülebilir değişime kendimizi adadık.

Sivil Toplum Merkez Üssü

✓ Yenilikçi Fikirler Gerçekçi Sonuçlar

STMÜ, sivil toplum alanında çalışma yapan bireylerin ve kuruluşların hedeflerine ulaşmalarına yönelik tüm çabalarını profesyonel eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemektedir. Sivil Toplum Stratejisti her aktöre, yol haritası olacak düşünce ve veri üreterek potansiyellerini artırmaktadır.

Hedefimiz, Türkiye'deki sivil toplum çalışmalarının bağımsız, katılımcı ve sürdürülebilir bir anlayış ile ulusal ve uluslararası düzeyde etkinliklerini artıran, bireysel öğreti ve toplumsal gelişimi destekleyen özgün bir kuruluş olmaktır. Alanında uzman isimlerden oluşan kadromuz, multidisipliner bir anlayış ile belirlenen organizasyon yapımız ve optimal kaynak kullanımıyla planlanan faaliyetlerimizle amaçlarımıza ulaşmayı hedeflemekteyiz.

STMÜ, sivil toplumu 360 derece bir bakışı açısı ile ele alarak literatür ve saha araştırmaları yapmak ve raporlar yayınlamak, kariyer çalışmaları yürütmek ve desteklemek, sivil toplum araştırmacılarını ve çalışmalarını desteklemek, bireysel ve kurumsal gelişim odaklı faaliyetler yapmak ve kurumsal danışmanlık hizmetleri vermek gibi her aktöre yönelik faaliyet yelpazesine sahiptir.

Değerlerimiz, önceliklerimiz ve eylemlerimizle sivil toplum alanında ilham kaynağı olmaya çalışıyoruz.

TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE GÖNÜLLÜLÜK

Giriş

Türkiye'de sivil toplum kuruluşları; vakıf, dernek ve toplulukların kurulması vesilesiyle aktüel değeri yükselen, özellikle son 50 yılda çok yönlü olarak hayatın içinde yer edinen, toplumsal bir yapı olmuştur. Gönüllülük, STK yapıları içerisinde kendiliğinden gelişen bir aidiyet unsuru olarak değerlendirilirken, son yıllarda uluslararası ölçekte yaşanan gelişmeler de dikkate alınarak daha nitelikli ve bilinçli bir anlayışa kavuşmak için çeşitli gönüllü yönetimi modelleri uygulanmaya başlamıştır. Bu bağlamda "Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük Raporu" ile söz konusu gönüllü yönetim süreçleri ve etkin uygulama alanları ele alınmaktadır.

Gönüllülük, basit bir hobi ya da sosyal aktivite alanı değil, sorumluluk ve görev anlayışı gerektiren tercih işidir.

Gönüllülük Kavramı ve Aktüel Değeri

Gönüllülük, bir bireyin herhangi bir karşılık beklemezsizin toplumun yararına olduğuna inandığı bir amaca erişmek için samimiyetle ve inançla, bir sivil inisiyatife katılması ya da bir Sivil Toplum Kuruluşu (STK) bünyesindeki etkinliklere bilgi, görgü ve tecrübesiyle destek olmasıdır. Eğitim, kültür, insani yardım, afet ve acil yardım, spor gibi alanlarda kategorik ve tematik faaliyetlere katılmasıdır.

Gönüllülük, basit bir hobi ya da sosyal aktivite alanı değil, sorumluluk ve görev anlayışı gerektiren tercih işidir. İnsan kaynağı, zaman ve kriz yönetimine dayalıdır.

İyi bir insan olmak için gayret etmek; bu doğrultuda çözüm üretmek, eksiklikleri tamamlamak, farklılıklara saygı göstermek, adaletli olmak, yargılardan kurtulmak, karşısındakine değer vermek, insanlara ihtiyacı olan şeyi vermek, hatırlamak, hatırlatmak, empati kurmak, bazen vazgeçmek, paylaşmak, güven kazanmak ve şükretmektir.

Bireysel çabalarla da yürütülebileceği gibi ortak inisiyatif ve iş birliğine gereksinim duyulan yönlerinin çok fazla olmasından dolayı gönüllülük, sivil toplum kuruluşlarına katılım yoluyla sürdürülebilir. Bu doğrultuda *Türkiye'de Gönüllülük ve Sivil Toplum Ra-*

poru başlığı altında STK üyeliği vasıtasıyla gönüllülük süreçlerinin ele alınmasına gayret edilecektir.

Hemen ifade etmek gerekirse, Türkiye'nin gönüllülük grafiği; -şayet kavram karşılık beklemeden yapılan iyilik bağlamında ele alınırsa- millet varlığı ve bakiyesi bakımından, dini temelinden aldığı paylaşıma ve dayanışma ruhundan hareketle son derece yüksek, bir vakıf medeniyetinin temsilcisi karakterine sahiptir. Küresel ölçekli bir anlamlandırma ile okunduğunda ise kamunun yetersizliklerini gideren bir yapılanma biçimi olarak, dünyada yaşanan gelişmelere kayıtsız kalmamakla birlikte görece sayısı yüksek STK'ları bulunan, ancak beklenen düzeyde hukuki, mali ve idari alt yapıyı henüz kuramamış bir tablo çizmektedir.

Tarihi arka plan göz önüne alınarak biraz daha gerilere gidildiğinde, yapılan araştırmalar gönüllü yapıların teşekkülünün ve gelişmesinin her ülkenin kendi tarihi, kültürel, dini, siyasi ve toplumsal yapısı etrafında şekillendiğine işaret etmektedir. Gönüllü kuruluşlar olarak ilk müesseseler olarak öne çıkan vakıfların, antik çağa kadar uzanan bir geçmişi ve geleneği vardır. İslâm tarihi ve medeniyetinde en önemli hayır kuruluşu

Gönüllülük; fakirliğin azaltılması, sürdürülebilir kalkınma, sağlık, gençliğin güçlendirilmesi, iklim değişikliği, afet önleme ve yönetim, sosyal entegrasyon, insani yardım stratejilerinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.

olarak vakıflar, 8. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın sonlarına kadar bütün İslâm ülkelerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında son derece etkili olmuştur (Dulkadiroğlu, 2016). Bu bilgiler ışığında, vakıfların gönüllülük esasıyla hareket eden kurumlar olduğu düşünüldüğünde, dayanışma ve birlikte hareket etme bağlamında gönüllülük faaliyetlerinin, Batı'ya göre İslam dünyasında daha erken dönemlerde hayata geçirildiği söylenebilir.

Gönüllü kuruluşların sayısı dünya genelinde 19'uncu ve 20'nci yüzyılda önemli artış göstermiştir. Gönüllü kuruluşların modern şekli, endüstrileşme dönemi boyunca 19'uncu yüzyılda çoğu Batı ülkesinde, kentli elitlerin artışı, büyüyen orta sınıf ve hızla genişleyen işçi sınıfıyla ortaya çıkmış; birlik kurma hakkının yanı sıra kadın hareketleri, sivil haklar hareketleri ve çevre hareketleri gibi başarılı sosyal hareketlerin her biri yüzlerce gönüllü kuruluşun oluşumuna yol açmıştır. Clark'ın ifadesiyle gönüllü kuruluşlar, kamunun ve özel kuruluşların yetersizliklerini telafi etmektedir. Bir başka görüşe göre ise bir ülkedeki gönüllülük düzeyi; ekonomik ve politik durum, gönüllü kuruluşların kapasitesi ve algısı, gönüllülük kültürü ve emek piyasası gibi faktörlere bağlıdır. Gönüllü

kuruluşlar, güçlü ve canlı sivil toplum bakış açısıyla bağlantılıdır. Gönüllü kuruluşlar sivil toplum anlayışının sonucunda ortaya çıkmış kurumsal yapılardır. Sivil toplumun geliştiği yerlerde gönüllü kuruluşların da yaygın olduğu gözlemlenmektedir (Dulkadiroğlu, 2016). Adalet, istişareli ve müzakereye dayalı toplum bilinciyle birlikte yardımlaşma, koordineli çalışma, dayanışma, sivil katılım ve yurttaşlık bilincinin gelişmesi güçlü bir sivil toplumun temel nitelikleridir.

Söz konusu bilgiler ışığında, dünya genelinde sivil toplum kuruluşları ve gönüllülüğe dair Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 5 Aralık Dünya Gönüllüler Günü'nün (International Volunteer Day) 10'uncu yıl dönümü nedeniyle aldığı ve Türkiye'nin de onayladığı 2012 tarihli karar (A/RES/66/67) dikkat çekicidir. Buna göre gönüllülük; fakirliğin azaltılması, sürdürülebilir kalkınma, sağlık, gençliğin güçlendirilmesi, iklim değişikliği, afet önleme ve yönetim, sosyal entegrasyon, insani yardım stratejilerinin önemli bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'deki resmî ve gayri resmî gönüllülük faaliyetlerini kapsayan yeterli düzeyde ve kapsamlı bir araştırma bulunmadığı gibi, hangi gönüllülük alanlarına yönelim oldu-

Türkiye'deki gönüllü eğilimi halen düşük düzeyde ilerlemektedir.

ğunu tespit etmek de zordur. Bununla birlikte STK'ların tematik faaliyet alanlarındaki dağılım, bu konu hakkında bazı ipuçları vermektedir. Buna göre spor kuruluşlarının, dini ve sosyal hizmet sağlayan kuruluşların, alanda daha baskın bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Hak arama temelli organizasyonlar ve destek grupları ise STK'lara ve gönüllülüğe katılımın düşük bir yüzdelik dilimini meydana getirmektedir.

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri Programı Türkiye (UNV Turkey) tarafından 2013 yılında yapılan 'Türkiye'de Gönüllülük' adlı çalışmada gönüllülüğün gelişebilmesi için sağlam bir hukuki, örgütsel ve mali destek yapısı oluşturulması gerektiği belirtilerek bunun için düzenli aralıklarla araştırmalar yapılmasına, istatistiki verilerin toplanmasına, kurumlar arasında iş birliğinin sağlanmasına ve gönüllülük faaliyetlerinde bulunan kurumların kapasitelerinin artırılmasına ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir (T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, 2019, s. 26).

Her ne kadar sivil toplum kuruluşlarının sayısının artmasıyla birlikte STK üyeliği ve aynı şekilde gönüllü sayısı artmış olsa da Türkiye'deki gönüllü eğilimi halen düşük düzeyde ilerlemektedir (Birleşmiş Milletler

Gönüllüleri [UNV] Programı Türkiye & [GSM] Gençlik Servisleri Merkezi, 2013).

Gönüllülüğün aktüel değeri bağlamında, dünya genelinde etkisini gösteren salgın hastalık döneminde yaşananlar kayda değerdir. Covid-19 ile mücadelede gönüllü desteği hemen her alanda öne çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler 2020 Gönüllülük Raporu'na göre 105 ülkede 1.000 üzerinde BM gönüllüsü Covid-19'la mücadele süreçlerine destek vermiş, bunların %54 ünü kadınlar oluştururken %46'sını erkekler oluşturmuştur. Bu sayının %85'i ulusal/yerel BM gönüllülerinden oluşmuştur. Bu kapsamda ulusal gönüllülerin hızlı harekete geçirilmesi, gönüllü kapasitesinin ve katılımının artırılması amacıyla BM Gönüllüleri Programı (UNV) kapsamında özel gönüllülük fonundan 2.000.000 ABD doları yatırım gerçekleştirilmiştir.

Salgın döneminde gençlerin gönüllülük eğilimi artış göstermiştir.

UN Volunteers response to COVID-19

In 2020, over
1,000 UN Volunteers
supported to COVID-19
in **105 countries**

85%
were **national**
UN Volunteers

54% were **women**

UNV invested **US\$ 2 million** from its **Special Voluntary Fund** to rapidly deploy national UN Volunteers to bolster the capacity of the United Nations.

In addition, there were **320 online volunteering assignments** that focused on **COVID-19 issues**.

Kaynak: UNV Annual Report, 2020

TGSP tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Gençleri Covid-19 - Covid 19 Pandemisinin Gençler Nezdinde Psiko-Sosyal ve Ekonomik Etkileri Araştırması Raporu" kapsamında elde edilen verilere göre salgın döneminde gençlerin gönüllülük eğilimi artış göstermiştir. Tam kapanma sonrası dönem itibarıyla söz konusu artış, günden güne ivme kazanarak devam etmiştir. Gerek hedef kitlesini gençler olarak belirleyen STK'lar gerek topluluk, kulüp ve gençlik STK'ları, bu gruba

yönelik etkinlik alanlarını hızla genişletmektedir. Gönüllülük esasıyla çeşitli faaliyetlere katılım sağlamak, gençler için birçok yönden cazip görülmekte; kendilerini ifade etme ve topluma faydalı bireyler olma gayelerini güçlendirici bir unsur olarak kabul edilmektedir.

Gönüllülük esasıyla çeşitli faaliyetlere katılım sağlamak, gençler için birçok yönden cazip görülmekte; kendilerini ifade etme ve topluma faydalı bireyler olma gayelerini güçlendirici bir unsur olarak kabul edilmektedir.

STK İlişkileri

Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşunda üye ya da aktif gönüllü müsünüz?

● HAYIR ● EVET

Evete ise, Covid-19 sürecinde üye olduğunuz STK'nızla irtibatınız devam ediyor mu?

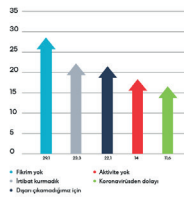
Evete ise, iletişiminiz ne şekilde devam ediyor?

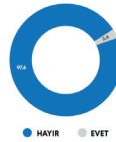
Kaynak: Türkiye'nin Gençleri Covid-19 Raporu, 2020

STK İlişkileri

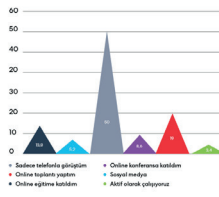
İrtibatınız kesildi ise, Nedeni nedir?

Bu süreçte başka bir STK'ya iletişiminiz oldu mu?

Evete ise, nasıl iletişiminiz oldu?

Kaynak: Türkiye'nin Gençleri Covid-19 Raporu, 2020

Gönüllülük özelinde elde edilen veriler, saha görüşmeleri dikkat çekicidir.

Bilindięi üzere Türkiye’de başta sağlık çalışanları olmak üzere öğretmenler, din görevlileri ve farklı meslek kollarından oluşan gönüllüler, pandemi döneminde salgınla mücadele çalışmalarına katkı sunmuşlardır. Bu doğrultuda Diyanet-Sen, din görevlilerin gönüllü eğilimlerini de içeren “Pandemi Döneminde Türkiye’de Dini Hayat” başlığıyla Ekim-Aralık 2020 yılını kapsayan bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, pandeminin din görevlilerinin yaşantısına etkilerini ölçmek amacıyla belirlenen sorulardan oluşan görüşme formları, internet tabanlı yeni medya iletişim ağları kullanılarak çevrimiçi yollarla, büyük bölümü Türkiye’de ve çok azı yurt dışında yaşayan katılımcılara ulaştırılmıştır. Araştırmaya katkıda bulunmak isteyen din görevlileri, söz konusu platformlar üzerinden katkılarını araştırmacılara iletilmişlerdir. Araştırma örneklemi, görüşme formlarına yanıt veren il, ilçe, kasaba ve köylerden gönüllülük esasına göre seçilen din görevlilerinin katılımı ile oluşturulmuştur. Araştırma bulguları; 2020 yılının Ekim, Kasım ve Aralık aylarında elde edilen sonuçları yansıtmaktadır. Görüşmelerin yanı sıra, saha gözlemcisi araştırmacılardan ve katılımcılardan elden edilen veriler tasnif edilerek belli başlı kategorilere ayrılmış ve nitel araştırma yöntemiyle analiz edilmiştir.

Gönüllülük özelinde elde edilen veriler, saha görüşmeleri dikkat çekicidir. Pandemi döneminde hasta olan ve vefat eden kişi sayısının fazla olması nedeniyle din görevlilerine, hastalara ve hasta yakınlarına manevi destek sunma ve dini açıdan başa çıkmalarına rehberlik etme konularında da önemli görevler düşmüştür. Bu çerçevede gönüllü din görevlileri, cemaatlerini ve kursiyerlerini takip etmişler, onlarla iletişimlerini bu süre zarfında canlı sohbetlerle ve telefon görüşmeleriyle, WhatsApp grupları üzerinden bilgilendirme ve çevrim içi ziyaretlerle sürdürmüşlerdir. Ayrıca Vefa Destek Grupları aracılığıyla özellikle Covid-19 teşhisi konulmuş, karantina nedeniyle evlerinde kalmak zorunda olan hasta ve yakınlarının, temel ihtiyaçlarının karşılanmasına destek vermeye çalışmışlardır (Diyanet-Sen, 2021).

Din görevlileri, mesleki temsil kabiliyetlerini en iyi şekilde yansıttıkları gibi gönüllülük eğilimlerinin de yüksek bir anlayışta olduğunu göstermişlerdir.

Saha desteği veren gönüllü din görevlilerinin yaptıkları çalışmalara ilişkin gözlemlerinden bazıları şu şekilde olmuştur:

“Cemaatimize 7/24 hizmetlerinde olduğumuzu belirtip her türlü özel sorularını telefon aracılığıyla cevaplamaya hazır olduğumuzu samimiyetle vurgulamamız, rahatlatıcı bir etken oldu.” (Kadın, 39, Lisans, Vaize, 17 Yıl, Ankara)

“Cemaatimizin özellikle telefonla aramızdan çok mutlu olduğunu ve motivasyonlarının arttığını gördüm.” (Kadın, 36, Lisansüstü, Vaize, 14 Yıl, Ankara)

Katılımcıların cevapları incelendiğinde, din görevlilerinin salgın döneminde mesai gözetmeksizin kendilerinden destek isteyenlere gönüllü rehberlikte buldukları anlaşılmalıdır. Buna göre din görevlileri, mesleki temsil kabiliyetlerini en iyi şekilde yansıttıkları gibi gönüllülük eğilimlerinin de yüksek bir anlayışta olduğunu göstermişlerdir.

Yine din görevlileri, hitap ettikleri kitleye öncelikle salgın karşısında gerekli tedbirleri almaları yönünde tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Hijyen kurallarına riayet ve temizliğe önem verme, sağlıklı beslenmeye dikkat etme, yürüyüşün ve basit egzersizlerin yapılmasına ve kalabalık ortamlardan uzak durulmasına yönelik birçok konuda bilgi akışı sağlanmıştır. Hastalığa yakalanılması durumunda ise bu durumun soğukkanlılık ve metanetle karşılanması, gerekli tedbirlere ve tedavi yöntemlerine başvurmak kaydıyla sabır ve metanetle Allah'tan yardım istenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu yönüyle din görevlileri, manevi destek ve bilinçlendirme itibarıyla “manevi ve mesleki gönüllülük” icra etmişlerdir (Diyanet-Sen, 2021).

Dernekler, vakıflar ve öğrenci toplulukları; gönüllü teşekküllerin ve sivil toplum çalışmalarının omurgasını oluşturmaktadır.

STK'lar, Kamu Kurumları ve Yerel Yönetimlerde Gönüllülük

Dernekler, vakıflar ve öğrenci toplulukları; gönüllü teşekküllerin ve sivil toplum çalışmalarının omurgasını oluşturmaktadır. İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü himayesinde derneklerin; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü himayesinde vakıfların; üniversite senatoları ise öğrenci topluluklarının denetim ve faaliyet süreçlerini takip etmektedir. Salt bir denetim ve izlemenin ötesinde üye ve gönüllülerinin kapasite gelişimlerine katkı sağlayacak etkinlikler ve hibe destekleri sunulmaktadır. Yerel yönetimler ölçeğinde valilikler ve belediyeler, bütün yönleriyle sivil toplum kuruluşlarından gelen talepleri karşılama yoluna gitmekte; ortak organizasyonlar eliyle toplumsal yapının güçlendirilmesine ve gönüllülüğün yaygınlık kazanmasına yönelik etkinlikleri STK'lar ile icra etmektedir.

Türkiye'de kamu kuruluşları ölçeğinde STK'lara ve gönüllülüğe özel önem atfeden kuruluşların başında Gençlik ve Spor Bakanlığı gelmektedir. Bakanlık, 2019 yılını "Gönüllülük Yılı" olarak ilan etmiş ve bu yıldan itibaren çeşitli kategorilerde gönüllülüğün yaygınlık kazanması adına etkinlikler düzenlemeye devam etmektedir.

Bu kapsamda, sivil toplum kuruluşları ile iş birliği protokollerini hayata geçirmekle birlikte *Gönüllülük Stratejisi* hazırlayarak geniş kapsamlı bir çalışma alanı oluşturmuştur. Bu çerçevede hedeflenen bazı çalışmalar şunlardır:

- STK'lara ve kamu kurumlarına yönelik gönüllülük temalı bir proje destek çağrısında bulunmak,
- STK'larda ve kamu kurumlarında sadece gönüllülerden ve gönüllü faaliyetlerden sorumlu bir proje koordinatörü çalışmasını destekleyici, geçici istihdam desteği sağlamak.

Bakanlık, düzenlemiş olduğu hibe destek programları ile söz konusu hedeflere yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

“İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği” gönüllülük üzerine yürürlüğe giren bir yönetmeliktir.

Gönüllülük ve Hukuki Dayanakları

Gönüllülük üzerine yapılan yasal çalışmaların 2011 Uluslararası Gönüllülük Yılı'na kadar küresel ölçekte sınırlı kaldığından söz etmek mümkündür. Ancak 2001 yılı itibarıyla Birleşmiş Milletler Genel Meclisi'nin yaptığı çalışmayla Birleşmiş Milletler 56/38 sayılı sözleşmesi kabul edilmiştir.

2004 yılında; Parlamentolararası Birlik (IPU), Birleşmiş Milletler Gönüllü Komitesi (UNV) ve Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) tarafından “Gönüllülük ve Yasal Mevzuat: Rehberlik Notu” yayımlanmıştır.

Parlamentolar, hükümetler ve Kızılhaç Ulusal Toplamları arasında yapılan anket çalışmasından elde edilen verilerle, gönüllülük çalışmalarına yasal ortam geliştirmede yardımcı olmak amaçlanmıştır. Rapor, gönüllülüğün daha da geliştirilmesi için herhangi bir yasal çerçevede gerekli olan temel hususları ve hükümleri vurgulamaktadır. Hukukun gönüllülüğü etkileyebilecek temel alanlarını incelemekte ve ilgili yasa-ma süreçlerinde dikkate alınması gereken bazı temel unsurları önermektedir. Hazırlık sürecinin farklı kitlelerin katılımına dayalı olması ve özellikle tüm sivil toplum kesim-

lerinin davet edilmesi, hazırlanan yasanın sorunlar ve çözümleri içermesi bakımından büyük öneme sahiptir (UNV ve IFRC, 2004).

1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de yapılan idarî, malî ve hukukî düzenlemelerin etkisiyle dernek ve vakıfların sayısının artış gös-terdiği görülmekle birlikte kişi başına düşen dernek ve vakıf sayısının gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük olduğu görülmektedir. Gönüllü kuruluşların sayısının azlığı, gönüllülük faaliyetlerinin de sınırlı olmasına yol açmıştır. 2004'te kabul edilen Dernekler Yasası ve 2008 yılında uygulamaya konan Vakıflar Kanunu, gönüllü kuruluşların sayısının artması ve kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi açısından yapısal bağlamda önemli yasal düzenlemelerdir (UNV & GSM, 2013, s. 12).

9 Ekim 2005 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan “İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği” gönüllülük üzerine yürürlüğe giren bir yönetmeliktir. Yönetmeliğin amacı, il özel idaresi ve belediye hizmetlerinin yürütülmesinde hemşehrilerin gönüllü katılımına ilişkin usul ve esasları düzenlemek olarak belirlenmiştir. Kapsamı ise sağlık, eğitim,

Türkiye’de halen gönüllülük ile ilgili temel bir yasa yoktur.

spor, çevre, park, trafik, itfaiye, kütüphane, kültür, turizm ve sosyal hizmetlerle; yaşlılara, kadınlara, gençlere, çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlere gönüllü katılıma ilişkin hususları oluşturmak-tadır (T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 2005).

Türkiye’de halen gönüllülük ile ilgili temel bir yasa yoktur. Küresel ölçekte gönüllülük ta-nımlarından hukuki teminatlara varıncaya dek kapsamlı maddeler içeren yasal düzen-lemeler bir yasa etrafında şekillenmiştir. Söz gelimi, “Gönüllülük Yasası” Makedonya’da 2007 yılında, Sırbistan’da ise 2010 yılında kabul edilmiştir. Gönüllülüğü düzenleyen yasal çerçeve ve kurumsal yapının mevcut olduğu Filipinler’de, Ulusal Gönüllü Hizmet Koordinasyon Ajansı; Yerel Kalkınma için Strateji Kurumsallaştırma, Gönüllülüğü Güçlendirme ve Diğer Hedefler Yasası’nı uygulamakla görevlidir. Bu kurumun amacı, gönüllülere ve gönüllü kuruluşlara teknik yardım ve kapasite geliştirme hizmet-leri sağlamanın yanı sıra ulusal gönüllü politikaları ve ilkeleri belirlemektir. Benzer şekilde Lübnan’ın Gönüllülük Ulusal Konseyi de hükümet, başbakanlık ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışarak ülke genelinde gönüllülüğü yaygınlaştırmayı

hedeflemektedir (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı [TÜSEV], 2012).

Küresel ölçekte yaşanan bu gelişmelere Türkiye’nin kayıtsız kalmaması gerekmektedir. Yasal düzenlemenin bir parçası olarak gönüllü olmak ya da sivil toplum kuruluşu üyeliği hususunda da tereddütlerin gideril-mesi önemini korumaktadır.

Kapsayıcı bir gönüllülük yasası (TÜSEV, 2020):

- Tanımları,
- Genel prensipleri,
- Gönüllülerin sorumluluk alanlarını,
- Gönüllülerle çalışan kurumların sorumluluk alanlarını,
- Gönüllüleri koruyacak hükümleri,
- Gönüllü emeğinin ve katkısının tanınması-na dair hükümleri,
- Hükümet ve meclisin sorumluluklarını içermelidir.

Müstakil bir Gönüllülük Yasası ya da kapsamlı bir Gönüllülük Mevzuatı hem destekleyiciler açısından hem sivil toplum kuruluşları açısından sağlam bir yetki, sorumluluk ve güvence alanı oluşturacaktır.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, doğrudan bir kanun ya da yasa dayanağı olmadığı için hukuki düzenleme bağlamında “Gönüllü Taahhütnamesi” ile karşılıklı sözleşmeye dayalı olarak faaliyetlerinde gönüllü desteği almaktadır. Gönüllü, katılmış olduğu faaliyette kendi rızasıyla ve herhangi bir ücret talep etmeksizin katılım sağladığını, her türlü sağlık ve güvenlik durumuna hazır olduğunu, özellikle son yıllarda gündeme gelen salgın hastalıklar karşısında yaşanabilecek durumlara karşı gerekli tedbirleri alacağını temin edeceğini imza ile beyan etmektedir. Yine son yıllarda Türkiye’de gündeme gelen Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında, faaliyetler esnasında gönüllünün içinde bulunduğu veya tarafınca alınan görsel ve işitsel kayıtların sivil toplum kuruluşu tarafından kurumsal iletişim ve medya organlarında paylaşılmasına izin verdiğini ve bu hususta herhangi bir talepte bulunmayacağını taahhüt etmektedir.

Her ne kadar imza ile kayıt altına alınsa da söz konusu taahhütnameler, hukuki dayanaklar çerçevesinde yeterli koruyuculuğa ve kapsayıcılığa sahip değildir. Bu kapsamda müstakil bir Gönüllülük Yasası ya da kapsamlı bir Gönüllülük Mevzuatı hem destekleyiciler açısından hem sivil toplum kuruluşları açısından sağlam bir yetki, sorumluluk ve güvence alanı oluşturacaktır.

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları, doğrudan bir kanun ya da yasa dayanağı olmadığı için hukuki düzenleme bağlamında “Gönüllü Taahhütnamesi” ile karşılıklı sözleşmeye dayalı olarak faaliyetlerinde gönüllü desteği almaktadır.

01

Sivil Toplum Kuruluşları ve **Gönüllü Yönetimi**

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA GÖNÜLLÜ ÇALIŞMALARA KATILIM

Gönüllüler; bilgi birikimleri, deneyimleri, yetenekleri, iyi insan ilişkileri, profesyonellik ve sorumluluk duygusu gelişmiş bireylerden oluşacağı gibi bu vasıflara sahip olmadıkları halde toplum yararına çalışmak isteyen bireylerden de oluşabilir. Bir gönüllünün taşınması gereken ilk ve vazgeçilmez nitelik samimi olarak "gönüllü" olmasıdır. Gönüllülük; manevî bir haz ve zenginlik sağlamanın yanı sıra öz güven ve birlikte çalışma becerisini geliştirmekte, toplumsal katılımı desteklerken yeni ilgi alanlarının keşfedilmesini teşvik etmekte ve sosyalleşmeyle birlikte yeni bir çevre kurma ve ilişkiler geliştirmeye de katkı sağlamaktadır.

STK'lar için gönüllülerin kritik katkıları bulunmaktadır (Güder ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği, 2006):

- STK'nın gönüllülerden destek alması kurumun başarısının göstergesidir.
- STK'nın gönüllülerle çalışması kurumun tanınırlığını artırır, hizmet ve çalışmalarının toplum tarafından görülmesini sağlar. Gönüllüler bir anlamda, STK'nın topluma nüfuz etmiş temsilcileri, STK ile toplum arasında birer iletişim aracıdır.

- Gönüllüler, STK'nın hizmetlerinin daha etkili olmasını sağlar. Örneğin, hizmet alan kişilerin, gönüllülerin özverili çalışmalarını görmesi STK'nın etkisini artırır.
- STK'ların kısıtlı bütçelerle ve güçlüğüle yürüttükleri projeler, gönüllülerin desteğiyle olanaklı hâle gelir.
- Gönüllülerin verdiği destek, STK'lar da profesyonel olarak çalışan ekip açısından da teşvik edici bir unsurdur. Gönüllü koordinatörü, bu uygulamalarda kolaylaştırıcı ve uygulayıcıdır.

Sivil toplum kuruluşları, yeni medyanın ve dijital mecraların sunduğu imkanları kullanarak *Gönüllü Kayıt Formu* üzerinden kayıtlarını almakta; gönüllü yönetimini, imkanları nispetinde manuel ya da dijital erişim yoluyla veri tabanına işlemekte ve yönetmektedir. Yaş, cinsiyet, ülke ve şehir bilgileri, yeterli alanları, gönüllü olarak katkı sunulabilecek alanlar gibi bu formlarda zorunlu olan bilgiler, gönüllü adayından talep edilmekte ve faaliyet süreçlerine bu veriler ışığında katılım sağlanmaktadır.

Gönüllü otomasyonu ya da formu kullanan sivil toplum kuruluşlarının genelindeki

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olmayı engelleyen ya da çekimserlik meydana getiren bazı kişisel nedenler vardır.

uygulamaya göre 18 yaş ve üstünde olan adaylar, gönüllülük başvurusu yapabilmektedir. Daha geniş ifade etmek gerekirse yaş ve cinsiyet sınırı kanuni ve hukuki çerçevede genel itibarıyla "18 yaş ve üzeri olan herkes" şeklinde belirlenmiştir. Daha küçük yaşlarda da gönüllülük faaliyetlerine katılım sağlanabilmektedir. Ancak 18 yaş altında gönüllü desteği veli iznine bağlı olarak alınabilmektedir.

Sorumluluklar bağlamında ise gönüllü adaylarının iş başı eğitimi ve etkinlik programlarını aksatmayacak zaman esnekliğine sahip olmaları ve sağlık durumlarının saha çalışmalarına ve seyahatlere elverişli olması şartı aranmaktadır. Covid-19 salgın döneminde maske, mesafe ve temizlik ön koşulu ile gönüllülerin aşı kartlarının bulunması koşulu da gündeme gelmiştir.

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olmayı engelleyen ya da çekimserlik meydana getiren bazı kişisel nedenler vardır. Bunlardan en sık karşılaşılanları ise:

1. Kişiler, sorumluluk üstlenmemekte veya üstleneceği sorumluluğun kendisi tarafından gerçekleştirilemeyeceğini düşünmektedir. Öz güven sorunu vardır.

2. Sivil toplum kuruluşlarında gerek ilk gönüllülükte gerek faaliyetlere katılım süreçlerinde, zorlayıcı ve baskılayıcı bir hiyerarşi olmasa da aidiyet duygusunda tereddüt yaşanmaktadır.

3. Fertler, yeterli düzeyde bilgilendirilmediği ve motivasyon süreçleriyle muhatap olmadığı için güven sorunu yaşamakta ve buna bağlı olarak ne yapması gerektiğini bilememektedir.

4. Ailede, yakın arkadaş ortamında, çevrede gönüllü olmayı teşvik edecek kişiler ya da sivil toplum kuruluşları ya yoktur ya da yeterince ilgi çekmediğinden gönüllü olmak akla gelmemektedir. Hangi amaca hangi doğrultuda katkı sunacağı yönünde ilkel tutum ve davranışlar net ortaya konmadığından, bireyler herhangi bir çalışmanın içerisinde bulunmayı doğru bulamamaktadır.

5. Sağlıklı bir karşılama, kendisine doğru iletişimle yaklaşılmadığından kişiler mesafeyi korumayı tercih etmektedir.

Gönüllülüğün; insanlar, topluluklar ve genel olarak toplum üzerinde gerçek ve değerli bir olumlu etkisi olabilir.

6. Her ne kadar iyi bir amaca yönelik olsa da gönüllülük faaliyetlerinin maddi olarak ek masraflar açacağı düşünülmekte ve gönüllülük külfet olarak görülmektedir.

7. Teşkilatlanma yapısı itibariyle siyasi partilerin yapılanmasına benzediği için ya da siyasi partilerle yakın çalışma halinde olan sivil toplum kuruluşları var olduğu için STK'lara üyelik, politik ve subjektif bir aidiyet olarak değerlendirilmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü olmaya teşvik eden unsurlar ise şöyle zikredilebilir (Çobanoğlu, 2020):

1. Güven kazanma: Gönüllülük, kişiye yeni bir şey deneme ve gerçek bir başarı duygusu oluşturma şansı vererek güven kazanmaya yardımcı olabilir.

2. Bir fark yaratma: Gönüllülüğün; insanlar, topluluklar ve genel olarak toplum üzerinde gerçek ve değerli bir olumlu etkisi olabilir.

3. İnsanlarla tanışma: Gönüllülük, farklı insanlarla tanışmaya ve yeni arkadaşlar edinmeye yardımcı olabilir.

4. Bir topluluğun parçası olma: Gönüllülük, arkadaşlar ve aile dışında bireyin kendini bir şeyin parçası hissetmesine yardımcı olabilir.

5. Yeni beceriler edinme: Gönüllülük yeni beceriler kazanmaya yardımcı olabilir.

6. Bir meydan okumaya başlama: Gönüllülük yoluyla farklı bir şey denemek, kişisel hedeflere ulaşmak, becerilerini kullanarak pratik yapmak ve gizli yetenekleri keşfetmek için kişi kendine meydan okuyabilir.

7. Eğlenme: Gönüllülerin çoğu, neden yaptıklarına bakılmaksızın harika zaman geçirir ve eğlenirler.

Gönüllü yönetiminin hassas bir şekilde sistematik ve belirli adımlar halinde yürütülmesi gerektiği sonucu kaçınılmaz hale gelmektedir.

İster engelleyici unsurlar bakımından olsun ister teşvik edici unsurlar açısından olsun gönüllü yönetiminin hassas bir şekilde sistematik ve belirli adımlar halinde yürütülmesi gerektiği sonucu kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu doğrultuda en yalın haliyle gönüllü yönetimi süreci sekiz temel aşamadan oluşmaktadır (Çobanoğlu, 2020):

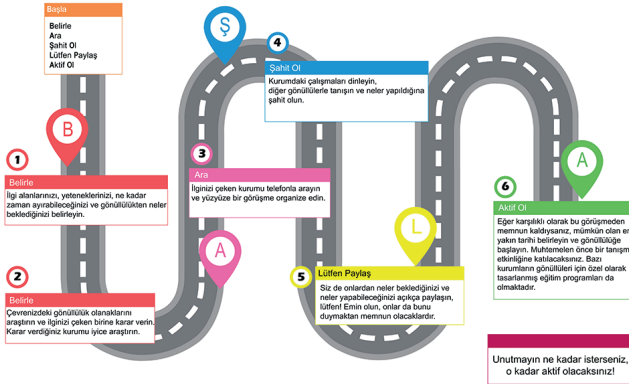
1. Gönüllülerin görev tanımlarının yapılması,
2. Gönüllülerle irtibat kurulması,
3. Gönüllülerin aidiyetinin geliştirilmesi,
4. Görev dağılımı yapılması ve uygun kişilerin belirlenmesi,
5. Gönüllü oryantasyonunun yapılması,
6. Gönüllü motivasyonunun sağlanması,
7. Gönüllü performansının değerlendirilmesi,
8. Ödüllendirme.

GÖNÜLLÜ GÖREVLERİ (KATEGORİLER, ÇALIŞMA ALANLARI)

Görev ve iş dağılımının, kişinin bilgi, görgü ve tecrübesine göre yönlendirilmesi gönüllülük süreçleri için de geçerlidir. Gönüllüye ne yapacağı, hangi alanda katkı sunacağı ve görev alanının sınırları belirtilmezse sağlıklı bir etkinlik gerçekleştirilemez. Sivil toplum kuruluşlarının en çok gönüllü kaybettiği alan, görev dağılımlarının iyi yönetilmediği etkinlik alanlarıdır. Sürecin henüz başlangıcı olduğu için bu hususta dikkatli hareket etmek gerekmektedir.

Meselenin ciddiyetinin farkında olan birçok sivil toplum kuruluşunun mevcut uygulama-

sı, ilkesel tutum ve genel şartlar itibarıyla kabulünü gerçekleştirdiği gönüllülerine misyon yüklemeyen önce onları kişisel anlamda ve tecrübe boyutlarında tanıma yoluna gitme yöntemine dayalır. STK'lar, gerek Gönüllü Kayıt Formu vasıtasıyla gerek kişisel anket taramalarıyla bu süreci işletmektedirler. Aynı zamanda formlarda gönüllü, afet ve acil yardım, insani yardım, eğitim, ofis hizmetleri, teknik destek gibi alanlardan hangilerinde katkı sunabileceğini tercih etmektedir. İki yönlü bir analiz ve tanıma ile gönüllü kabul ve görev alanı belirleme süreci gerçekleşmektedir.

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, Gönüllülük Yol Haritam

GÖNÜLLÜ ORYANTASYONU

Yürütülen faaliyetlerde sivil toplum kuruluşlarının dışarıya bakan yüzü olan gönüllülerin, bu yönleriyle söz konusu STK'ların temsilcisi konumunda oldukları için bir dizi eğitim süreçlerinden geçmeleri gerekmektedir. Başvurusu kabul edilen gönüllü, oryantasyon programına tabi tutulmaktadır. Teorik olarak gönüllülük ve sivil toplum çalışmaları, kurum kültürü, takım çalışması ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, proje yönetimi ve süreçlerine ilişkin eğitimler almakla birlikte uygulama olarak ise bunlara dönük atölye çalışmalarına katılmaktadır. Söz konusu oryantasyon eğitimleri, sivil toplum kuruluşuna ilk kez katılım sağlamış gönüllülere gerçekleştirildiği gibi aylık, yıllık ve dönemlik olmak üzere içerik ve kapsamı genişletilerek sistematik ve periyodik olarak da STK'lar tarafından düzenlenebilmektedir. Oryantasyon programları; görev, yetki ve sorumluluklar açısından önemli olduğu gibi gönüllü motivasyonu açısından da besleyici niteliktedir. Eğitimler vasıtasıyla gönüllüler bir araya gelmekte, ekip ruhu ile hareket etme ve takım olma yönlerini geliştirmekte, aidiyet duygularını pekiştirmektedir.

Oryantasyon programlarına alanında uzman kişiler davet edilmekte; ufuk çizen, yön veren seminer ve atölye çalışmaları organize edilmektedir. Gününbirlik eğitim-

lerin haricindeki durumlarda sivil toplum kuruluşları; imkanları nispetinde gönüllülerin ulaşım, konaklama ve iache giderlerini kendi bütçesinden karşılamaktadır. Bu bağlamda özellikle son yıllarda gündelik hayattan iş hayatına yaygın bir kullanım alanına kavuşan çevrim içi uygulamalar sayesinde söz konusu oryantasyon süreçleri dijital mecralara taşınmıştır. Bağışçı destekleriyle faaliyetlerini sürdürmek zorunda olan STK'lar açısından önemli bir harcama alanında azalma olmuş; içe dönük harcamalar alanında kaynak, üretime dönüşmüştür. Bu alanda yapılan çalışmalara ayrıntılı olarak "Gönüllü Yönetimi ve Otomasyonları" başlığı altında ayrıca değinilecektir.

Dijital mecralarda yaşanan gelişmelerin getirdiği dönüşümün, giriş düzeyi eğitimler açısından pratik ve sürdürülebilir bir yöntem olduğu görülse de gönüllüde aidiyet duygusunun gelişmesi açısından bu mecraların yeterli bir araç olmadığı da dile getirilmektedir. Son kertede sivil toplum kuruluşlarının büyük çoğunluğu dijital mecraların imkanlarından yararlanmakla birlikte, salgın dönemi şartlarını da göz önünde bulundurarak geleneksel yöntemle uygun olarak birebir temasa dayalı yüz yüze eğitimlerle oryantasyon programlarını uygulamaya devam etmektedir.

GÖNÜLLÜ YÖNETİMİ VE OTOMASYONLARI

Gönüllülük; sivil toplum kuruluşları için insan kaynağı açısından, kamuoyu oluşturmak ve toplumda kabul görmek bakımından çok önemli olduğu için gönüllü yönetimi için yeni yöntem arayışları kaçınılmaz olmuştur. Bu kapsamda, veri tabanı destekli gönüllü otomasyonları günden güne yaygınlık kazanmaktadır. Özellikle hizmet sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin müşteri takibine yönelik olarak geliştirilen otomasyon sistemlerine benzer olarak gönüllü profillerinin oluşturulduğu, gönüllünün yer almak istediği faaliyetleri tercih edebildiği, buna göre taltif ve teşvik süreçlerinin bir parçası olarak kıdem, puan, ödül ve sertifika alabildiği sistemler geliştirilmiştir. Böyle bir yönetim sistemi, ciddi bir maliyet gerektirdiği için henüz beklenen düzeyde yaygınlık ve gelişim gösterememiştir. Söz konusu uygulamayı hayata geçiren kuruluşların başında Gençlik ve Spor Bakanlığı gelmektedir. Bakanlık, gönüllü yönetimi ve otomasyonları ile ilgili 2019 Gönüllülük Yılı Stratejisini şöyle belirlemiştir (GSB, 2019):

- Gönüllülüğün etkinliğinin artırılması ve güçlenmesi için kurumların gönüllülere ve gönüllülerin kuruma karşı yükümlülüklerine ilişkin bilgilendirme çalışmaları ve eğitimler yapmak,

Gönüllülük ve gönüllü yönetim sistemine dair bilgilendirme kanalları ve eğitim materyalleri ile gönüllüler ve gönüllü çalıştıran kurumlar için temel bir yol haritası sunmak,

• Kurumların gönüllüleri ile iyi ve sağlıklı bir ilişki geliştirebilmesi için gönüllülük yönetim sistemlerini birlikte hayata geçirmek; bu kapsamda kurumlar için gönüllü talebi oluşturma, gönüllü talebinin Genç Gönüllüler Platformundan duyurulması, mülakat yapım teknikleri, gönüllünün hakları ve sorumlulukları, gönüllülerin değerlendirilmesi ve teşvik edilmesini içeren bir bilgilendirme paketi hazırlamak ve ilgili kuruluşlarla birlikte eğitimler gerçekleştirmek,

• Çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde doğa ve çevre gönüllülüğü, afet gönüllülüğü, gönüllü itfaiyecilik, gönüllü cankurtaranlık gibi eğitimler gerçekleştirmek.

AFAD Gönüllülük Sistemi, toplumda afetlere hazırlık ve gönüllülük bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmiştir.

T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı,
2019 Gönüllülük Yılı Stratejisi

Geçen süre zarfında, bugünden geriye doğru gidildiğinde söz konusu çalışmaların büyük ölçüde gerçekleştirildiği ve <https://gonulluyuzbiz.gov.tr/> adresi üzerinden "Genç Gönüllüler Platformu" ile gönüllü yönetim sisteminin aktif olarak kullanıma devam ettiği görülmektedir. Platform her ne kadar bir kamu kuruluşu tarafından geliştirilmiş olsa dahi hizmet kapsamı ve ağı bakımından sivil toplum kuruluşlarının gönüllülük faaliyetleri ile gönüllü katılımcıları buluşturan bir yönetim sistemi olduğu aşikardır. Türkiye'nin dört bir yanından sisteme dahil olan STK ve gönüllüler, gerek bölgesel gerek yerel ölçekli faaliyetlerde katılım süreçlerine Genç Gönüllüler Platformu üzerinden dahil olabilmektedir.

Gönüllü otomasyonu geliştiren bir diğer kuruluş ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) olmuştur. Afet ve acil durum yönetimi açısından gönüllü desteği alan kuruluş, "AFAD Gönüllülük Sistemi"ni erişime açmıştır. Bu alandaki eğitimlere ilaveten, gönüllülerin katılabileceği ziyaretler, kan bağışu kampanyaları, okullara kitap desteği ve kütüphane oluşturulması ile fidan dikim organizasyonu gibi sosyal faaliyetler de sunulmaktadır.

AFAD Gönüllülük Sistemi, toplumda afetlere hazırlık ve gönüllülük bilincinin yaygınlaştırılmasına katkıda bulunmak amacıyla geliştirilmiştir. Bu amaçla başvuru yapmış Temel AFAD Gönüllüleri'nin; afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru davranışlar ve alması gereken tedbirler konusunda gönüllülük sisteminden aldıkları uzaktan eğitimlerle farkındalık kazanması ve bilgi sahibi olması ile bu farkındalığı çevresinde yaygınlaştırmasını sağlamak hedeflenmektedir.

AFAD ve gönüllülerinin katkılarıyla; afetlerin getireceği maddi ve manevi zararı en aza indirmek ve toplumu afet ve acil durumlara karşı daha dirençli hale getirmek, afet ve acil durumlardan etkilenmiş topluluklara daha etkin bir hizmet sağlamak gayesiyle,

AFAD Gönüllülük Sistemi, gerek otomasyon veri tabanı ile gerek gönüllü yönetimi itibariyle kamusal alanda yürütülen gönüllülük çalışmalarında iyi model örneklerinden biridir.

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin aktif olarak erişimi açılmıştır.

Gönüllülük başvuruları, www.gonullu.afad.gov.tr erişim adresi tıklanarak e-devlet üzerinden alınmaktadır. Gönüllü oryantasyonu; bu portal üzerinden yürütülmekte, mobilde web uyumlu olarak çalışmaktadır. Çevrim içi eğitimler cep telefonları üzerinden de alınabilmektedir. AFAD Gönüllü Eğitim Programı; çevrim içi eğitimler, yüz yüze eğitimler ve saha eğitimlerinden oluşmaktadır. Üç modülden oluşan eğitim programıyla (Temel AFAD Gönüllüsü Eğitim Programı, Destek AFAD Gönüllüsü Eğitim Programı ve Uzman AFAD Gönüllüsü Eğitim Programı) seviye seviye AFAD gönüllülerinin eğitilerek afet farkındalığının artırılması ve afet ve acil durumlar karşısında toplum direncinin artırılması hedeflenmektedir.

Eğitimler, tatbikatlar, sosyal aktiviteler ve görevlere katılan AFAD gönüllüleri; AFAD il müdürlüklerindeki gönüllü il koordinatörleri olarak görevlendirilmiş personel tarafından ve gönüllülük portalı üzerinden puanaj ile değerlendirilmekte; bu puanlarla gönüllülere küçük sürpriz hediyeler gönderilmektedir.

Bütün yönleriyle incelendiğinde AFAD Gönüllülük Sistemi'nin, sivil toplum kuruluşları açısından gönüllü yönetimine dair iyi model örneklerinden biri olduğu; toplum tarafından da yakın ilgiye mazhar olduğu görülmektedir. AFAD Gönüllülük Sistemi, gerek otomasyon veri tabanı ile gerek gönüllü yönetimi itibariyle kamusal alanda yürütülen gönüllülük çalışmalarında iyi model örneklerinden biridir.

Türk Kızılay Derneği, "Gönüllü Ol" sloganıyla bir otomasyon geliştirmiş www.gonulluol.org adresi üzerinden gönüllü yönetimini dijital mecralardan da sağlamayı amaçlamıştır. Kızılay bünyesindeki şubeler, il ve ilçe teşkilatları, genel müdürlük birimlerinin tüm gönüllü süreçlerini yürüttüğü dijital bir platform olduğu gibi aynı zamanda bir network işlevi de görmektedir.

Gönüllülere ücretsiz eğitimlerin verildiği, kişisel gelişimin sağlandığı, gönüllü tecrübelerinin paylaşıldığı ve gönüllünün çeşitli görevlere katılabildiği platformun; zamanla kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelere de gönüllü kaynağı sağlayacak Türkiye'nin ulusal gönüllülük faaliyetlerinin yönetildiği bir mecra olması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda Kızılay

Mevcut durumda, çevrim içi otomasyonlar ve gönüllü kayıt formu kullanarak gönüllü yönetimini sürdüren kuruluşların toplam sayısı elliye ulaşmamaktadır.

için en önemli değer, çalışmalara gönüllü katılımının en üst seviyeye çıkartılması olarak belirlenmiştir. Kızılay 2030 Stratejisi'nde; tüm süreçlerde gönüllü katılımının sağlanması, gönüllülerin aktif ve nitelikli katkılarını verimli kullanabilen sistemler ile gönüllülüğün bir müessese olarak da teşvik edilmesi amaçlanmaktadır.

Doğrudan otomasyon işlevi görmeyen web portalları üzerinden, büyük ölçüde Gönüllü Kayıt Formu özelliği taşıyan STK portalları erişime açılmaktadır. AÇEV, Anadolu Gençlik Derneği, Buğday Derneği, Gönüllü Hareketi, Genç Memur-Sen, İHH İnsan Yardım Vakfı, Mavi Pusula Eğitim ve Yardım Derneği, Mülteciler Derneği, LÖSEV, Sivil Yaşam Derneği (SiYAMDER), Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Spor Gönüllüleri, Toplum Gönüllüleri Vakfı, TEMA Vakfı, Yedi Hilal, Yeşilay ve Türkiye Diyanet Vakfı gibi STK'lar bunlardan bazılarıdır.

Mevcut durumda, çevrim içi otomasyonlar ve gönüllü kayıt formu kullanarak gönüllü yönetimini sürdüren kuruluşların toplam sayısı elliye ulaşmamaktadır. Bu veriler ışığında, söz konusu alana yönelik çalışmaların artırılması gerektiği hususu ön plana çıkmaktadır.

GÖNÜLLÜ MOTİVASYONU VE TALTIF SÜREÇLERİ

Gönüllülükte bireyler her ne kadar ekonomik kaygı beklentisinde olmasalar da en büyük kazanımları, gönüllü olarak destek verdikleri alanlarda tecrübe kazanmalarıdır. Düzenli olarak yürütmüş oldukları etkinlikler vesilesiyle gönüllülerin yetkinlikleri artmaktadır.

Gönüllülük; daha sağlıklı, mutlu ve pozitif bir hayatla bağlantılıdır. Gönüllülüğün, fizyolojik ve psikolojik sağlığın korunmasında olumlu etkileri vardır. Akıl sağlığının korunmasında ve yaşlılardaki hüznü ve yalnızlığı önlenmesinde gönüllülük önemli bir panzehirdir. Gönüllülüğün daha iyi fiziksel sağlık ve artan ömür süresiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Gönüllülük, öncelikle kişinin kendisine yaptığı iyiliktir. Bu hissiyatla motive olan gönüllülerin kendilerini faydalı görmeleri; en büyük huzur kaynağı, teşvik ve taltiftir. Sivil toplum kuruluşları; bu hissiyatın farkında olarak oryantasyon programlarında bu hususlara dikkat çekmekte, çeşitli vesilelerle düzenledikleri atölye çalışmalarıyla gönüllü motivasyonunu pekiştirmektedir.

Genel olarak temel gönüllü motivasyonları incelendiğinde öne çıkan hususlar şu şekilde özetlenebilir:

- Kişisel gelişime katkı sağlama,
- Kariyer imkanları,
- Sorun çözme,
- Vicdani duygulara sahip olma,
- Toplum tarafından kabul ve takdir görme,
- Empati duygusunu geliştirme,
- Ülkesine ve insanlığa faydalı olma,
- Entelektüel ilgi ve becerilerini geliştirme.

Sivil toplum kuruluşları için gönüllü motivasyonunu sağlamak iyi bir gönüllü takip sürecinin de yürütüldüğünün göstergesidir.

Gönüllüler, gönüllü katılımlarından dolayı maddi menfaat elde etmek istemeseler bile gönüllülüğten bireysel ve toplumsal faydalar elde etmeyi ummaktadırlar. Yukarıda sayılan motivasyon unsurları dikkate alındığında; STK'ların gönüllüye kendini iyi hissettirme, kendini gerçekleştirme fırsatı sunma ve iyi niyet çerçevesinde karşılıklı verim elde etme çıktısını sağlama görevinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Etkinlikleri kapsamında gönüllüleriyle sürekli ve doğru iletişim halinde olması, onları değerli hissettiren motivasyon kaynaklarını ve teşvik dinamiklerini ayakta tutması gerekmektedir. Bu kapsamda birçok sivil toplum kuruluşu; gönüllülük kıdemi/düzeyine göre sertifikalandırma, teşekkür belgesi ile taltif etme, plaket ve rozet takdim etme gibi ödüllendirme süreçlerini işletmeyle birlikte gönüllü buluşmaları düzenlemek suretiyle motivasyon süreçlerini de canlı tutmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları için gönüllü motivasyonunu sağlamak iyi bir gönüllü takip sürecinin de yürütüldüğünün göstergesidir. Gönüllü yönetimi ile motivasyonu birbirine paralel yürütüldüğünde aidiyet gelişmekte, yapılan faaliyetlerin sürekliliği ve kalıcı hale gelmesi sağlanmaktadır. Ayrıca STK'lar için toplam kalite yönetimi ve kapasite geliş-

tirmenin de bir parçası olan memnuniyet anketleri vesair araçlarla geri bildirim alınması, gönüllü motivasyonunu güçlendiren bir parametre olarak önemli bir katkı alanı oluşturmaktadır.

Salt bir vakıf, dernek, kulüp üyeliğinin ötesinde değer üretme odaklı sivil oluşumlar kurmak kadar bunu ayakta tutacak gönüllülük sistemi kurmak da STK'lar için hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de Kızılay ve Yeşilay dışında 100 yılı aşkın süredir faaliyet gösteren kuruluşların olmaması, geriye dönük olarak etkin bir gönüllü anlayışının ve motivasyon unsurlarının yeterince gelişmediğinin ve mevcut durumda ne kadar önemli olduğunun somut yansımalarından biridir.

STK'LAR VE GÖNÜLLÜLÜK ÇALIŞMALARINDA İSTİHDAM

Gönüllülük, bireyin çalışmak için iyi ve uygun kişi olduğunu göstermesinin bir yoludur. Gönüllüler bu yolla; sosyal fırsatlar ve sosyal statülerinde gelişmeler elde eder, serbest zamanlarını değerlendirme fırsatı bulur, kendilerini daha iyi hisseder, iş bağlantıları ve tecrübeleri kazanırlar. Gönüllüler, gönüllülük sayesinde kariyer hedeflerini geliştirirler ve sevdikleri işleri yapabilirler. Kısacası gönüllülük, iş piyasasında olumlu sonuçlara yol açar. Türkiye'de gelinen nokta itibarıyla birçok sivil toplum kuruluşunda gönüllülük, iş başvurusu yapan adayın sosyal yönünü ortaya koymasına bakımından önemli bir akreditasyon kaynağı olma başlamıştır.

Gönüllülüğün; profesyonel ve kişisel gelişimi desteklemek, sosyal ve profesyonel çevreyi geliştirmek ve nitelikli bir özgeçmiş oluşturmaya yardımcı olmak gibi somut faydaları da vardır. Gönüllü çalışmalar sayesinde iş tecrübesi kazanan gönüllüler, kariyer beklentilerini yükselterek daha yüksek maaşlı ve nitelikli işlerde istihdam edilebilirler (GSB, 2019).

Bu durum, gönüllülüğe ters düşen bir yaklaşım gibi düşünülse de niyet sorgulaması bir kenarda tutulduğunda gönüllülüğün

bireyleri iyi bir insan yaparken aynı zamanda geliştiren yönünün de olması itibarıyla makul bir sonuçtur.

Kişisel bir yetkinlik alanı olmanın dışında doğrudan, tam zamanlı mesai ile sivil toplum kuruluşlarında profesyonel çalışanların olması da birçok açıdan önemlidir. Zira geniş ölçekli STK'lar da tıpkı bir işletme, bir kamu kurumu gibi idari ve mali işlerden hukuki ve teknik destek alanlarına varınca-ya kadar kapsamlı iş kollarının desteğiyle yürütülmektedir. Nitelikli iş gücünün ve hiyerarşinin olmadığı bir yerde, nitelikli projeler de üretilemeyeceği için STK'lar bünyelerinde profesyonel insan kaynağı yönetimine geçmeye başlamıştır. Her geçen gün bu alanda somut ilerlemeler kaydedilmekle birlikte henüz beklenen düzeye gelmediği de görülmektedir.

Söz konusu ihtiyaçlar ve gereklilikler çerçevesinde atılan somut adımlardan biri olarak Türkiye Gençlik STK'ları Platformu'nun (TGSP) önderlik ettiği "STK Kapasite Gelişim Eğitimleri Müfredat Geliştirme Projesi (STK-MGP)", günümüzde "üçüncü sektör" olarak kabul edilecek kadar geniş bir ölçüğe erişen sivil toplum kuruluşlarında gönüllü veya profesyonel olarak çalışan kişilerin

Gönüllü çalışmalar sayesinde iş tecrübesi kazanan gönüllüler, kariyer beklentilerini yükselterek daha yüksek maaşlı ve nitelikli işlerde istihdam edilebilirler.

belirli yeterlilikleri kazanmalarını amaçlayan bir eğitim müfredatı geliştirme projesi olarak hazırlanmıştır. Projeyle sivil toplum kuruluşlarının model olarak kullanabilecekleri bilimsel bir zemine dayanan bir müfredat geliştirilmiştir. Böylelikle hâlihazırda dağınık, birbirinden kopuk veya düzensiz bir biçimde farklı sivil toplum kuruluşları eliyle yürütülen eğitim programlarının, daha sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilmesine katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Geliştirilen bu müfredat çerçevesinde düzenlenecek eğitim programlarına katılan STK gönüllüleri ve çalışanlarının hedeflerinden sapmadan, sürekli kendilerini analiz ederek amaçlarına uygun bir yapılanmaya gitmeleri ve faaliyet göstermeleri beklenmektedir.

Nitelikli STK gönüllüleri ve çalışanlarının artırılmasına yönelik olarak İlke Derneği tarafından hazırlanan Türkiye'nin Gönüllü Gücü (TGG) projesi ile sivil toplum geleneğine yaslanan ve bugünün dinamikleriyle hareket alanını belirleyen kişi ve kurumların öyküsü dinlenmektedir. Belli bir faaliyet alanına dönük çalışmalar yapan, etki alanı oluşturmuş ve gönüllü gücünü öne çıkarmış yapılar ve bireysel çabalar, projenin öncelikli odağı olmuştur.

Türkiye'nin kendi gerçekliğinde beraberinde getirdiği sivil toplum ve gönüllü gücü, kendine özgü bir yapı oluşturmaktadır. TGG projesi ile toplum içinde inisiyatif almış kişi ve kurumların bizzat kendilerinden hikayeleri, hedefleri, çalışma biçimleri ve yarattıkları dönüşümleri dinleme imkânı sunulmaktadır. Sivil toplum alanında yaptığı çok sayıda çalışmanın arasına katacağı bu proje ile gönüllülüğün farklı tonları incelenmektedir. Bu proje ile sivil toplum gönüllüleri için Türkiye'de gönüllülüğe dair önemli bir bilgi kaynağı ve güncel oluşturulmuş olacaktır. Sivil topluma ilgi duyan araştırmacılar, sivil toplum gönüllüleri ve uygulayıcıları, projenin öncelikli hedef kitlesi olarak belirlenmiştir.

Netice itibarıyla sivil toplum kuruluşları, gerek söz konusu akademik çalışmaları gerek saha dinamiklerini göz önünde bulundurarak nitelikli insan kaynağına olan ihtiyacın farkında olarak kalıcı ve sürekli projeler geliştirirken bütçe ve maliyet planlamasında personel harcamalarını giderlere ekleme yoluna gitmektedirler. Ayrıca sivil toplum ve gönüllülük projelerine katkı sunmak için İçişleri, Gençlik ve Spor, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sağlanan hibe destekleri ve fonlarla sivil toplum kuruluşları proje

TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN SEYRİ VE GÖNÜLLÜLÜK

bazlı istihdam imkânı sağlayabilmektedir. Türkiye'nin ve dünyanın içinden geçtiği bugünler, teknolojik ilerlemelerin ve dijital alanlardaki gelişmelerin hızla devam ettiği bir döneme karşılık gelmektedir. Bütün yönleriyle hayat, artık teknoloji ile iç içe, dijital uygulamalarla senkronize/uyumlu sürdürülmektedir.

Sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük bağlamında, tıpkı hayatın geri kalan kısımlarında olduğu gibi gelişmeler yaşanmış, yeni

teknolojik yenilikler çeşitli uygulamalar vesilesiyle hayata geçirilmiştir. 2020 yılı Birleşmiş Milletler Gönüllülük Raporu'na göre online gönüllülük fırsatları ve uygulamaları önemli ölçüde artmış, 68.173 online gönüllü uygulaması kullanıma açılmıştır. Bu kapsamda Türkiye ölçeğinde de gerek kamusal ölçekli olarak gerek sivil toplum kuruluşları/ bileşenleri tarafından her ne kadar ileri bir düzeyde ve yaygınlıkta olmasa da bir dizi çalışma yapılmıştır.

UNV facts and figures, 2020

9,459
UN Volunteers

from over **100**
different professions

served with **60**
United Nations
partners worldwide

2,068
online volunteering **opportunities**

68,173
online volunteer **applications**

Kaynak: UNV Annual Report, 2020

Mobil uygulamalar üzerinden gönüllü faaliyetlere erişim imkanları günden güne artmakta, yaygınlık kazandırılması için alt yapı çalışmaları sürdürülmektedir.

Gençlik ve Spor Bakanlığı, gönüllü arayan kurum ve kuruluşlarla, gönüllü olmak isteyenleri tek noktada buluşturmak amacıyla,

- Afet ve Acil Durum
- Çevre
- Eğitim
- Kültür ve Turizm
- Sağlık ve Sosyal Hizmetler
- Spor kategorilerinde, Genç Gönüllüler Platformu'nun web ve mobil uygulamasını hizmete sunmuştur.

Platformun büyük ölçüde gerçekleştirilmiş olan hedeflerinden bazıları şunlardır (GSB, 2019):

- Genç Gönüllüler'in yeni sürümü sayesinde gönüllülerin ilgi alanlarına giren ilanlardan mesaj ve SMS yoluyla kolayca haberdar olabilmelerini sağlamak ve sosyal medyayı daha aktif kullanmak,
- Gönüllülük konusunda STK'lar ve kamu kurumları arasındaki veri paylaşımını güçlendirerek kurumların gerçekleştirdikleri gönüllülük faaliyetlerine ilişkin verilerin toplanması, yorumlanması ve paylaşımında rol üstlenmek,

- Gönüllülere ve gönüllülük faaliyeti yürüten kurumlara yönelik eğitimleri destekleyecek uzaktan eğitim portalını daha aktif ve etkin bir şekilde kullanmak,

- Çevrim içi gönüllülük kapsamında çeviri, araştırma, web tasarımı, yazı redaksiyonu, grafik dizaynı yapmak, uzman görüşü sunmak, online eğitimlik ve online tartışma gruplarına katkı sunmak gibi online gönüllülük fırsatlarını artırmak.

Genç Gönüllüler Platformu, aynı zamanda gönüllü otomasyonu özelliği de taşımaktadır. Bu konu özelinde ilgili detaylar, Gönüllü Yönetimi ve Otomasyonları başlığı altında daha önce zikredilmişti. Platform, sivil toplum kuruluşları için rehber özelliği taşımakta ve günden güne benzeri çalışmalar gün yüzüne çıkmaktadır. Aynı şekilde AFAD Gönüllülük Sistemi ve Türk Kızılay Gönüllü Platformu, bu meyanda kayda değer gelişmelerin öncüleri olmuştur. Mobil uygulamalar üzerinden gönüllü faaliyetlere erişim imkanları günden güne artmakta, yaygınlık kazandırılması için alt yapı çalışmaları sürdürülmektedir.

SANAL GÖNÜLLÜLÜK

Sosyal varlıklar olmak bakımından insanlar, donanımsal olarak birbiriyle bağlantı kurarlar. Koronavirüs sebebiyle milyarlarca insan izole hâle gelirken bir kısım da yenilikçi yöntemlerle yeni gönüllülük imkânları oluşturmaya başladı: maskeli-gönüllüler. Kimisi yaşlı komşularının yiyeceklerini tedarik etti, kimisi uzaktan pilates dersleri verdi, kimisi de sanal konserler icra etti. Koronavirüse rağmen insanlar, gönüllülük kapsamında emeklerini ve zamanlarını harcamak, etkileşimde bulunmak için yeni yollar bulmaya/geliştirmeye devam ettiler.

2019 yılının Aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde patlak veren Covid-19, kısa süre içerisinde tüm dünyayı etkileyecek biçimde yayılım gerçekleştirmiştir. Mart 2020'de ise Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmiştir. Pandemi ilan edilmesinin akabinde ise sokağa çıkma kısıtlamaları başta olmak üzere birçok kapanma tedbiri alınmıştır. Pandemi ile sosyal hayatla beraber gönüllülükte de birtakım değişiklikler meydana geldiği görülmektedir. Evlere kapanılan günlerde Türkiye ve dünyada "Sanal Gönüllülük" kavramı daha çok ön plana çıkmıştır.

Pandemi sürecinde yapılan bir araştırmaya göre salgından önce gönüllülerin yalnızca %19'u işini sanal olarak yaparken pandemi sürerken %65'i faaliyetlerini sanal veya uzaktan gerçekleştirmiştir. Ancak araştırmaya katılanların %64'ünün sanal gönüllülük için nereye başvuracaklarını bilmemesinin pandemi döneminde yürüttükleri gönüllülük faaliyetlerinin devam etmesini önemli ölçüde sekteye uğrattığı anlaşılmıştır. Katılımcıların %73'ünün koşullar güvenli bir hâl aldığı anda pandemi öncesi gönüllülük pratiklerine döneceklerini söylemiş olması umut verici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Buna karşın pandemi koşullarının ne zaman biteceğinin öngörülememesi dolayısıyla gönüllülüğe ilişkin yeni modeller geliştirmenin gerekebileceği de vurgulanmıştır (Başpınar ve Şentürk, 2021)

Pandemi ile sosyal hayatla beraber gönüllükte de birtakım değişiklikler meydana geldiği görülmektedir.

Sivil toplum kuruluşları, dijital mecraların baskın etkinliğinin farkında olarak "Sosyal Medya Gönüllülüğü (Türkiye Diyanet Vakfı)", "Tanıtım Medya Gönüllülüğü (Yeryüzü Doktorları)", "İletişim ve Sosyal Medya Gönüllülüğü (TEMA Vakfı)", "e-Gönüllülük (Sosyal Ben Vakfı)", başlıklarında gönüllü desteği almakta ve proje ve kampanya yönetimini de bu mecralardan gerçekleştirmektedir.

"e-Gönüllü" adlı web sayfası, "www.egonullu.com" adresi üzerinden STK'lar ile gönüllüleri dijital platformda bir araya getirerek sağladığı online gönüllülük sistemi ve teknoloji iş birlikleri ile sivil toplum kuruluşlarının dijitalleşme süreçlerine destek sağlayan bir sosyal girişim olarak erişime açılmıştır.

ÜNİVERSİTELERDE GÖNÜLLÜLÜK SÜREÇLERİ

Üniversitelerde sivil toplum ve gönüllülük deyince ilk akla gelen teşekküller öğrenci toplulukları ve kulüpleridir. Üniversite yönetmeliklerine göre belirlenen Öğrenci Toplulukları Yönergesi çerçevesinde öğrenciler bir araya gelerek kendi Topluluk İç Yönergesi dahilinde topluluk ve kulüpler kurabilmekte; eğitim, kültür, spor ve müzik başta olmak üzere çeşitli ilgi alanları ve farklı disiplinlerde bilgi, görgü ve tecrübelerini artıracak etkinlikler düzenleyebilmektedir.

Gönüllülük temelli kurulan bu topluluklarda; öğrencilerin bireysel yetkinliklerini artırmaları, kişiler arası sosyal ilişkilerini ve karar verme becerilerini geliştirmeleri, ders dışı zamanlarını daha etkin geçirmeleri amaçlanmaktadır. Öğrenci toplulukları, amaçlarına uygun gösteri, fotoğraf ve film gösterimi, konser, panel, çalıştay, kongre ve konferans düzenleme, festival ve fuarlarda yer alma, araştırma, inceleme, gözlem gibi kültürel, sanatsal, bilimsel, sportif ve teknolojik etkinliklerde bulunarak deyim yerindeyse üniversite atmosferine ve eğitim - öğretime katkı sağlamaktadırlar.

Üniversitelerin kısa adıyla SKS olarak bilinen Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlıkları'na bağlı Kültür Müdürlükleri; kuruluş, denetim

ve teşvik süreçlerini takip eden birimlerdir. İlgili birimlerden üniversite imkanları çerçevesinde destek sağlanmakla birlikte etkinlikler büyük ölçüde topluluk üyelerinin bütçelendirmesi, sponsor bulmaları ve belediyeler başta olmak üzere çeşitli kamu kuruluşlarının sağladığı imkanlar vesilesiyle sürdürülmektedir. Sivil bir anlayışla gönüllü olarak yürütülen bu denli çalışmalarda öğrenci topluluklarının; bizzat bağlı bulunduğu üniversiteler eliyle desteklenmesi, bireyleri hayata hazırlayan en önemli kurumlar olan üniversitelere manevi ve sosyal bir sorumluluk yüklemektedir.

Yükseköğrenim yurtları, üniversite öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarını karşıladığı gibi aynı zamanda sosyal bir yaşam alanı hüviyeti de taşımaktadır. Tematik etkinlikler ve farkındalık alanlarına karşılık gelen öğrenci toplulukları, bu mekanlarda da kurulmakta ve yurtlarda barınan öğrencilere yönelik programlar gönüllülük esasıyla düzenlenmektedir. Önemli gün ve haftaların birlikte yad edildiği; seminer, yarışma ve atölyelerin düzenlendiği etkinlikler, gönüllü platformlar ve topluluklar eliyle icra edilmektedir.

Üniversitelerde gönüllülük süreçleriyle ilgili kayda değer adımlardan biri de “Gönüllülük Çalışmaları” dersidir.

Üniversitelerde gönüllülük süreçleriyle ilgili kayda değer adımlardan biri de “Gönüllülük Çalışmaları” dersidir. Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) koordinesinde, gönüllülüğün hem akademik çalışmalara konu olması hem teori ve uygulama esaslarına dayalı olarak üniversite öğrencilerinin katılımına açık olması amacıyla 11 Mart 2020 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu Toplantısı sonucu, “Gönüllülük Çalışmaları” isimli dersin, tüm üniversitelerde seçmeli ders olarak ön lisans ve lisans programlarında bulunmasına karar verilmiştir.

Ön lisans ve lisans programlarında, tüm üniversite bünyesinde ortak olarak okutulacak ders hakkında bilgiler özetle şu şekildedir:

- Ders, ön lisans ve lisans programlarının ilk iki dönemi dışındaki uygun bir dönemde yer alacaktır.
- Dersin ilk dört haftasında konular teorik ağırlıklı işlenecek ve en az sekiz hafta sahada kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'larda gönüllülük çalışmalarına katılım sağlanacaktır.

- Bireysel, takım veya grup çalışmaları- nın planlanarak sahada uygulanması; yapılan çalışmaların paylaşım ve sunumlarının öğrenciler tarafından hazırlanması ve sınıf ortamında paylaşılması sağlanacaktır.
- Derslerde; Yönetim ve Organizasyon Kavramları, Gönüllülük Kavramı ve Gönüllü Yönetimi, Temel Gönüllülük, Kamu Kurumları ile Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllü Çalışmalara Katılım, Toplumda Risk Grupları ve Gönüllülük, Göçmenler ve Gönüllülük başlıkları ele alınmaktadır.

Gönüllülük çalışmaları dersi, üniversitelerin ilgili bölümlerinin çoğunluğunda örgün olarak yüz yüze, bir kısmında uzaktan yürütülmektedir.

Anadolu Üniversitesi, Altınbaş Üniversitesi, Bilecik Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi söz konusu dersi programına almıştır.

Gönüllülük çalışmaları dersi, üniversitelerin ilgili bölümlerinin çoğunluğunda örgün olarak yüz yüze, bir kısmında uzaktan yürütülmektedir. Yine birçoğunda seçmeli, bazıları ise zorunluluk esasına göre tayin edilmektedir. Örneğin, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Gülşehir Meslek Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Bölümünde, "Gönüllülük Çalışmaları Dersi" seçmeli; Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'nde zorunlu derstir.

4 yıllık örgün lisans eğitimlerinde ya da meslek yüksek okullarında verilen dersler bazı meslek yüksek okullarında farklı isimlerde yer almaktadır. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümünde "İnsani Hizmet Örgütlerinde Gönüllü Çalışma Dersi" şeklinde uygulan-

maktadır. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde "Sosyal Sorumluluk ve Gönüllülük Dersi" fakülte ve yüksekokullarda seçmeli olarak yer almaktadır.

Türkiye'de gönüllülük için önemli bir kazanım olan söz konusu dersin teoriden çok uygulamalı yönü daha yoğun olarak ders planında yer aldığı halde, bu alanda tecrübesi ve birikimi ile ders verecek öğretim elemanlarıyla ilgili bir politikanın varlığı netliğe kavuşmuş görünmemektedir. Bu doğrultuda insan kaynağı yönetiminin ivedilikle sağlanması önem arz etmektedir.

GÖNÜLLÜLÜK ARAŞTIRMALARI VE LİTERATÜR ÇALIŞMALARI

Türkiye’de gönüllülük üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısı çok fazla olmakla birlikte giderek artış göstermektedir. Konuyla ilgili yapılan genel değerlendirmelerde literatürdeki kısıtlılığa dikkat çekilmektedir. Türkiye’de gönüllülük çalışmalarının, büyük bir oranda STK yönetimi alanının bir alt kategorisi olarak kaldığı belirtilirken diğer yandan gönüllülük araştırmalarının kavramsal çerçevesinin Batı merkezliliği üzerinden inşa edilmesi eleştirilmekte; Türkiye’de var olan farklı gönüllülük biçimlerini kapsamadığı vurgulanmaktadır. Alanda neredeyse tek karşılaştırmalı çalışma Aydınli ve arkadaşlarının Türkiye, Çin, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleştirdikleri farklı kültürel ortamlarda gönüllülüğe dair motivasyon ve devamlılığı ele aldıkları çalışmadır (Erdoğan ve ark., 2020).

İYİ MODEL ÖRNEKLERİ

Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük bağlamında örnek çalışmalar ortaya koyan, özgün projeler üreten, davranış yöntemleri ve oryantasyon süreçleri bakımından sistematik ve nitelikli eğitim-öğretim çalışmaları yürüten STK’lar, iyi model örnekliği teşkil etmektedir. Rapor kapsamında, bunlardan bazılarını kısa tanımlarla yer verecektir.

Sivil toplum çalışması, gönüllü olarak yapılacak profesyonel bir iştir. Her profesyonel çalışma gibi temel bir bilgi birikimi, bir bakış açısı, bir derinlik gerektirir. Bu bakış açısını elde etmek her zaman çok kolay olmayabilir. Sivil toplum çalışmalarının temel amaçları, özellikle gençlerin kendilerini geleceğe hazırlamaları amacıyla içinde buldukları gençlik sivil toplumu alanında yıllar süren okuma ve uygulama deneyimleri sonucunda algılanabilmektedir.

Sivil toplum; kişilerin öncelikle kendilerinden başlayarak çevrelerini, ülkelerini, toplumu değiştirmeye çalışmaları ile ilişkili olduğundan bu amaçsızlığın yerine net ve belirli hedeflere dayalı, anlaşılabilir bir sivil toplum doğrultusu çizilmesi, hem bireyler hem de kurumlar için faydalı olacaktır.

SİYAMDER Çekirdek Eğitim Programı (ÇEP),

Sivil Yaşam Derneği tarafından geliştirilmiştir. Sivil toplum çalışmalarına yeni başlamak üzere olan gençlere bir vizyon ve derinlik katmayı ve sivil toplum çalışmalarının hangi amaçla yapılması gerektiğini daha net hedeflerle ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çekirdek Eğitim Programı, yaygın eğitim tekniklerinin kullanıldığı akran yaklaşımli bir eğitimidir. Kırmızı, Sarı, Yeşil ve Mavi olmak üzere toplam 4 modülden oluşmaktadır. Programa katılan gönüllülerin aktif katılım gösterdiği eğitim, 2 gün boyunca devam etmekte ve toplam 16 saat sürmektedir. Cumartesi ve Pazar günleri uygulanan eğitimler, genellikle GSB gençlik merkezlerinin uygun salonlarında yapılmaktadır. İnteraktif uygulamalarla gönüllülerin farklı deneyimler yaşadığı eğitimler hem eğitici hem de eğlendirici uygulamalarla yapılmaktadır.

Eğitimlerle sivil toplum çalışmalarına başlayan her bir bireyin daha donanımlı, daha meraklı ve daha sonuç odaklı olmasını sağlayarak Türkiye’de sivil toplum alanında birçok eksikliği dolduracak nitelikli bireyler yetiştirilmesine aracılık edilmesi ve sivil toplum sektörünün gelişmesine katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Toplumsal Duyarlılık Projeleri kapsamında hayata geçirilen CIP101 dersi, 1999 yılından bu yana, Sabancı Üniversitesi Eğitim Programı dahilinde her öğrencinin mezun olmak için alması gereken zorunlu bir distir. İsteyen öğrenciler, üniversite hayatları boyunca CIP101 dersine gönüllü olarak katılabilmektedir.

CIP101 bir saha dersi, böylece öğrenciler teorik bilgiden çok yaşayarak öğrenme sürecine dahil olmaktadır. Her yıl Sabancı Üniversitesi'ne kayıt olan yaklaşık 1000 öğrenci; 7 tema üzerine kurulu, her dönem açılan 35 projeden kendi ilgi alanına, kendi ders programına göre en uygun olan projeyi seçmektedir.

TDP, katılımcı demokrasinin bireylerce öğrenilmesini ve uygulanmasını amaçlayan bir eğitim programıdır. Bireylerin yaşadıkları topluma karşı sorumluluklarını bir takım çalışması içerisinde ve aynı zamanda bireysel inisiyatiflerini de ele alarak gerçekleştir-meleri amaçlanmaktadır. Aynı doğrultuda, Sabancı Üniversitesi dışındaki üniversite öğrencilerinin de katılabileceği projeler düzenlenmektedir.

Vefa Sosyal Destek grupları, Türkiye'de koronavirüs tedbirleri kapsamında, sokağa çıkma kısıtlaması bulunan 65 yaş ve üstü ile kronik rahatsızlığı bulunanların ihtiyaçlarını karşılamak için valilikler ve kaymakamlıklar koordinesinde oluşturulmuştur. 22 Mart 2020'de faaliyetlerine başlayan vefa destek grupları; 65 yaş ve üstü vatandaşlarla, kronik rahatsızlığı bulunanların emekli maaşının çekilmesinden gıda, ilaç ve hijyen malzemesi teminine kadar bütün ihtiyaçlarını karşılamıştır. 112, 155, 156 ve diğer numaralar üzerinden ihtiyaçlarını bildiren bu kapsamdaki vatandaşların talepleri; polis, jandarma, belediye, AFAD personeli, öğretmen, din görevlileri gibi kamu çalışanlarının yanı

sıra sivil toplum kuruluşlarının gönüllüleri tarafından anında karşılanarak evlerine götürülmüştür. Türkiye Diyanet Vakfı, Türk Kızılay, Yeşilay gibi çok sayıda sivil toplum kuruluşlarının gönüllüleri eliyle 20 milyon 750 bin 367 kişiye yardım eli uzatılmıştır (Anadolu Ajansı, 2021).

Arama Kurtarma Gönüllülüğü, Türkiye'de gönüllü yönetim süreçlerinin işlevselliğinin etkin işletildiği bir faaliyet alanı olarak öne çıkmaktadır. 17 Ağustos depremi; resmi rakamlara göre 17 bin kişinin yaşamını yitirmesi, çok daha fazla insanın yaralanması ve yarım milyon insanın evsiz kalması ile sonuçlanmıştır. Devlet kurumları yeterli desteği sağlayamadığı, hayatı bir kriz süreci yönetilemediği için bütün yönleriyle acı bir tecrübe sonucunda bu alanda çalışma yürütme ihtiyacı doğmuş, sivil toplum kuruluşları harekete geçmiştir.

İHH Arama Kurtarma ekipleri; söz konusu ihtiyaca binaen Arama Kurtarma Gönüllülüğü kapsamında oluşturulmuş, sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen iyi model örneklerinden biridir. İHH Vakfı'nda aktif gönüllü olan herkesin katılım sağlayabildiği Arama Kurtarma Gönüllülüğü, deprem bölgesi olan Türkiye'de önemli bir sivil destek alanına karşılık gelmektedir.

Çalışma kapsamında oluşturulan İHH Arama Kurtarma ekipleri, yetkinlik elde edebilmek için birçok farklı eğitimden geçmektedir. Göçükte, su altında ve yangında arama kurtarma eğitimleri kurlar halinde alınır. Yangında arama kurtarma eğitimleri, İtfaiye Eğitim Merkezi'nde oluşturulan yangın simülasyonları eşliğinde uzman ekiplerce verilmektedir. Yangının gerçekleştiği mekândan yaralı tahliyesi, tahliye düzenekleri kurulması ve benzeri eğitimleri alan ekipler, mekân yapısına özel müdahale edebilme kabiliyeti kazanmaktadır.

Göçük ve yıkıntıda arama kurtarma yapabilmek için AFAD eğitimcileri öncülüğünde enkaz alanında bire bir arama kurtarma ve arama ekipmanlarını kullanma eğitimleri verilmektedir. İletişimin çıktığı, telefon ve internet şebekelerinin çalışmadığı afet durumlarında kullanılmak üzere telsiz eğitimleri alan ekipler, telsiz istasyonu kurma ve afet durumları için iletişim ağı oluşturma konularında yetkinlik kazanmaktadır. Şimdiye kadar farklı seviyelerde bu eğitimleri almış ve afetlere hazır durumda olan 850 kişi, geçtiğimiz yıllarda İzmir ve Elâzığ depremlerinde onlarca hayat kurtaran gönüllü ekibinde yer almıştır.

Milli Teknoloji Hamlesi sloganıyla Türkiye Teknoloji Takımı Vakfı (T3) tarafından geliştirilen gönüllülük modeli ile Türkiye'de binlerce genç **Deneyap Atölyeleri** ile mucit olma yoluna girmiş, yüzlerce sivil toplum kuruluşu teknoloji takımları oluşturmak suretiyle yeni bir gönüllü vizyonu ortaya koymuştur. Vakıf, Türkiye'nin milli teknoloji hamlesine destek olmak isteyenleri ve teknoloji üretme ideali taşıyan yetenekli gençleri gönüllü olmaya davet etmektedir.

Yarışmalar, burs programları, seminerler ve sair etkinlikler **TEKNOFEST Havaçılık Uzak ve Teknoloji Festivali**nde sergilenmekte, bir yıl boyunca verilen ortak emekler gün yüzüne çıkmaktadır. Festivale aynı zamanda Türkiye genelinden sivil toplum kuruluşları katılım sağlamakta, gönüllülük faaliyetlerini farklı kitlelere sunma imkânı bulmaktadır.

Kocatepe Gençlik Fuarı; sivil toplum, gönüllülük ve gençlik kavramlarını birleştiren örnek bir proje olarak Türkiye Diyanet Vakfı KAGEM tarafından 2015 yılından bu yana Ankara'da düzenlenmektedir. Caminin birleştirici atmosferinde, Ankara Kocatepe Camii avlusunda gerçekleşen fuar kapsamında; düşünce, kültür, sanat ve edebiyat

dünyasının önde gelen isimleri bir araya gelirken gençlere yönelik faaliyet gösteren öğrenci toplulukları, dergiler ve düşünce merkezleri de ortak bir platformda buluşmaktadır. Kalem Kitap Hikmet, Bilgi Eylem Ahlak, Kimlik Şuur İstikamet şeklinde her yıl farklı kavramlar etrafında belirlenen üçlü tema kapsamında, sivil toplum kuruluşları gönüllüleriyle buluşma ve yeni gönüllüler ile tanışma fırsatı yakalanmaktadır. Ayrıca fuarın yayın organı olarak çıkarılan Genç Kalem ile belirlenen temalara dönük içerikler okuyucuyla buluşmaktadır.

Spor Gönüllülüğü, gönüllülük çalışmaları yürütenlerin dahi henüz fark etmediği bir alana karşılık gelmektedir. Sportif organizasyonlar sadece dünya çapında değil ülkemizde de çok geniş kitlelere ulaşmış ve daha geniş kitlelere ulaşmaya devam etmektedir. Bu büyümeye paralel olarak spor organizasyonlarının içerisinde öne çıkan spor gönüllülüğü, kayda değer bir iyi model örneği teşkil etmektedir. Zira spor gönüllüsü sayısı bugün büyük rakamlara ulaşmıştır.

Türkiye’de son yıllarda gerçekleştirilen uluslararası spor organizasyonları incelendiğinde, bu faaliyetlerde görev olan gönüllü sayısı küçümsenmeyecek kadar fazladır. 2005 Dünya Üniversiteler Yaz Oyunları’nda yaklaşık 9000, 2010 FIBA Dünya Basketbol Şampiyonası’nda yaklaşık 700, 2011 Dünya Üniversiteler Kış Oyunları’nda yaklaşık 2500, 2013 FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası’nda yaklaşık 2500 ve 2013 Akdeniz Oyunları’nda yaklaşık 5000 gönüllü görev yapmıştır. Dünyada birçok farklı ülkede gerçekleştirilen mega spor etkinliklerinin, planlanma sürecindeki ekonomik boyutunun detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Adaylık sürecinden itibaren etkinliğin gerçekleştirileceği tarihe kadar geçen süredeki ekonomik değişimler, bu etkinliklerin sürdürülebilirliği için çok önemlidir.

Mega spor etkinliklerinin sürdürülebilirliği için ekonomik boyutta maliyetsiz istihdam açısından gönüllülerin rolü çok önemlidir. Yakın zamanda Rusya’nın ev sahipliğinde düzenlenen 2018 FIFA Dünya Kupası’na yaşları 18-80 arası değişen 17.040 gönüllü katılmıştır. Gönüllülerin %36’sı erkek ve %64’ü kadındır. Toplam sayının %93’ü Rusya’dan gelmiş, kalan %7’si ise 112 farklı ülkedeki insanlardan oluşmuştur. Gönüllüler, yirmi temel işlevsel alanda hizmet verebilirler. Bu hizmetler; seyirci hizmetleri, pazarlama, ye-

mek servisi, geliş ve gidişler, protokol, yayın işlemleri, gönüllü yönetimi, konaklama, bilitleme, tıbbi hizmetler ve doping kontrolü, bilişim teknolojileri, akreditasyon, ulaşım, sürdürülebilirlik, törenler, medya işlemleri, mekân yönetimi, dil hizmetleri, misafir yönetimi (ağırlama) ve takım hizmetleri olarak sıralanabilir (Çobanoğlu, 2020).

Sivil toplum çalışması,
gönüllü olarak yapılacak
profesyonel bir iştir. Her
profesyonel çalışma gibi
temel bir bilgi birikimi,
bir bakış açısı, bir derinlik
gerektirir.

02

Araştırma Verileri Işığında **STK ve** **Gönüllülük**

TÜRKİYE’DE GÖNÜLLÜLÜK

Türkiye’de gönüllülük çalışmaları; yeni kurulan dernek, vakıf ve toplulukların sivil toplum çalışmalarına başlamalarına eş zamanlı olarak her geçen yıl ivme kazanmaktadır. 2021 yılı itibarıyla yeni kurulan vakıf sayısı 5.479 iken yeni kurulan dernek sayısı 122.042’dir.

İngiltere merkezli Yardım Kuruluşları Vakfı (Charities Aid Foundation) tarafından 2010 yılından itibaren küresel düzeyde gerçekleştirilen ve bireylerin hayırseverlik eğilimlerini ölçmeye yönelik Dünya Bağışçılık Endeksi (World Giving Index) verilerine göre Türkiye, 2021 verileri itibarıyla genel sıralamada 114 ülke arasında 78. sırada yer almaktadır. Bu sıralamaya göre gönüllülükte 48. gönüllü vakit geçirmede 99. sırada yer almaktadır.

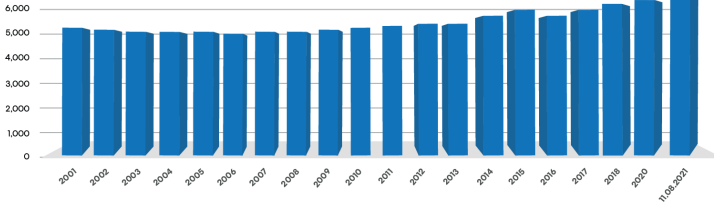
Yine bu verilere göre Endonezya, bütün kategorilerde birinci ülkedir.

Charities Aid Foundation (CAF) World Giving Index 2021’e göre gönüllülüğe ayrılan zamanlarda ilk 10 ve son 10 ülkenin aşağıdaki gibi sıralandığı görülmektedir. Ayrıca bu raporda 2018’den bu yana, küresel gönüllülük oranı önceki yıllara göre biraz daha düşük seyretmesine rağmen yaklaşık olarak dünyadaki her beş yetişkinden birisinin 2020’de gönüllü olduğu aktarılmıştır. Pandemi dönemi içerisinde bu kişilerin birçok gönüllü faaliyette bulunduğu belirtilmiştir (Charities Aid Foundation, 2021).

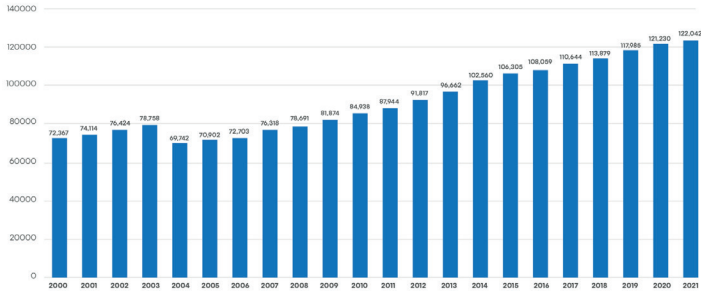
2021 yılı itibariyle yeni kurulan vakıf sayısı
5.479 iken yeni kurulan dernek sayısı
122.042'dir.

YENİ VAKIFLARIN YIL BAZINDA DAĞILIMI (2011-11.08.2021)																				
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	11.08.2021
4,511	4,486	4,433	4,411	4,394	4,393	4,436	4,464	4,504	4,542	4,650	4,745	4,881	5,003	5,089	5,093	5,211	5,313	5,352	5,352	5,479

Kaynak: <https://cdn.vgm.gov.tr/>

Kaynak: DERBİS

Kaynak: <https://www.siviltoplum.gov.tr/>

TÜRKİYE'DE GÖNÜLLÜLÜK

Gönüllülükte Zaman Geçirmede İlk 10 Ülke			Bir Yabancıya Yardım Etmede İlk 10 Ülke		
		Halk (%)			Halk (%)
Endonezya	1	60%	Nijerya	1	82%
Tacikistan	2	49%	Kamerun	2	78%
Kenya	3	49%	Irak	3	78%
Nijerya	4	42%	Gürcistan	4	76%
Moğolistan	5	42%	Zambiya	5	76%
Hindistan	6	34%	Kenya	6	76%
Gürcistan	7	34%	Uganda	7	75%
Yeni Zelanda	8	34%	Mısır	8	71%
Nepal	9	33%	Tacikistan	9	70%
Gana	10	32%	Dominik Cumhuriyeti	10	70%

Gönüllülükte Zaman Geçirmede Son 10 Ülke			Bir Yabancıya Yardım Etmede Son 10 Ülke		
		Halk (%)			Halk (%)
Lübnan	105	8%	Hong Kong	105	37%
Pakistan	106	8%	İzlanda	106	35%
Hırvatistan	107	7%	Hollanda	107	35%
Romanya	108	7%	İtalya	108	33%
Letonya	109	7%	Slovenya	109	33%
Bosna Hersek	110	7%	Fransa	110	31%
Hong Kong	111	6%	İsviçre	111	30%
Fas	112	6%	Güney Kore	112	29%
Sırbistan	113	5%	Belçika	113	25%
Ürdün	114	5%	Japonya	114	12%

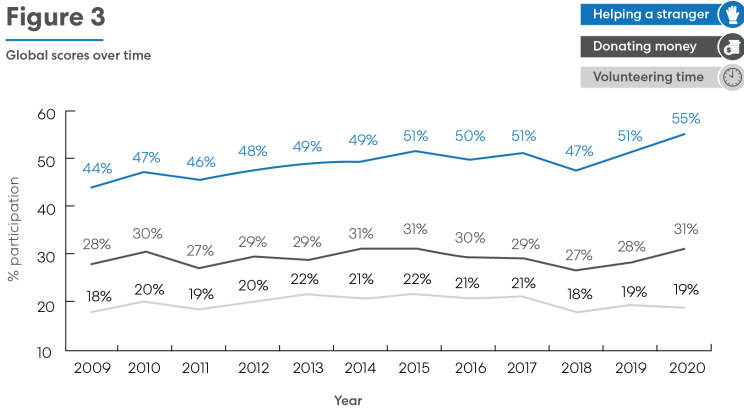
Kaynak: Charities Aid Foundation (CAF) World Giving Index 2021

Çalışanların gönüllülük motivasyonlarında “gelişim ve katkı sunma” faktörünün önemli olduğu görülmektedir.

Figure 3

Global scores over time

Kaynak: “Charities Aid Foundation (CAF) World Giving Index, 2021”

2020 yılında yazılan ‘Kamu Yararına Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşu Çalışanlarının Gönüllülük Motivasyonu Eğilimleri: TDV ve Türk Kızılay Örneği’ başlıklı yüksek lisans tezi, özellikle kamu yararına çalışan STK personelinin gönüllülük faaliyetlerini ölçmeye dayanan bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgili tezde anket uygulaması ve mülakatlar vasıtasıyla elde edilen çeşitli bulgular aşağıda yer almaktadır (Tiftikçi, 2020).

Katılımcılarından elde edilen veriler ışığında, “gelişim ve katkı sunma” faktörünün genel ortalamasının 3,90 olduğu görülmektedir. Söz konusu değer göz önünde bulundurulduğunda, çalışanların gönüllülük motivasyonlarında “gelişim ve katkı sunma” faktörünün önemli olduğu görülmektedir (Tiftikçi, 2020, s. 37).

TÜRKİYE'DE GÖNÜLLÜLÜK

Tablo 12: Hipotezlerle ilişkin tanımlayıcı istatistikler

	N	En az	En fazla	Ort.	Std. Sapma	Skewness	Kurtosis		
	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	İstatistik	Std. hata	Std. hata	
Gelişim ve Katkı Sunma	261	1,00	5,00	3,9071	,54662	-1,110	,151	5,341	,300
Kariyer ve Fırsat	261	1,44	5,00	3,3526	,69199	-,316	,151	,050	,300
Problem Çözme ve Kaçınma	259	1,00	5,00	3,4144	,89216	-,556	,151	-,065	,302
Merhamet ve İyi Hissetme	261	2,00	5,00	4,1375	,58297	-,406	,151	,077	,300
Toplumsal İlgisi	261	2,00	5,00	3,9828	,59965	-,268	,151	,012	,300
Takdir Edilme	261	1,00	5,00	3,2209	,86968	-,310	,151	-,267	,300
Empati ve Acırma	261	1,00	5,00	4,0632	,64958	-,894	,151	2,415	,300
Genel	261	2,00	5,00	3,7260	,43235	,041	,151	2,379	,300

H1: "Çalışanların gönüllülük motivasyonları çalıştıkları kurumun türüne göre farklılık göstermektedir."
Hipotezine ilişkin bulgular.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Çalışmaları Merkezi (BİLGİ STÇM) ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından Türkiye'de Gönüllülük Araştırması 2019 araştırması yürütülmüştür. Bu araştırma ise Kasım 2020'de Türkiye'de Gönüllülük: Deneyimler, Sınırlılıklar ve Yeni Açılımlar ismiyle kitaplaştırılmıştır. Bu raporda, ilgili araştırmada öne çıkan bulgulardan bazılarına yer verilecektir.

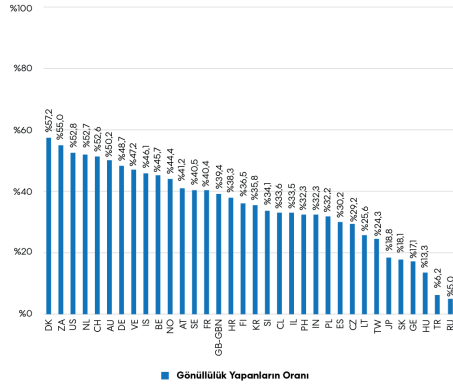
herhangi bir gönüllülük faaliyetinde bulunanların oranı sadece %6,2'dir ve Türkiye, araştırma kapsamındaki ülkeler arasında sondan ikinci sırada yer almaktadır (Erdoğan ve ark., 2020, s. 23).

Yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, Türkiye'de gönüllülük faaliyetinde bulunanların sayısının görece az olduğunu göstermektedir. Örneğin, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Programı 2014 yılı sonuçlarının analizine yer verilen aşağıdaki grafikte de gösterildiği üzere Türkiye'de yetişkinler arasında

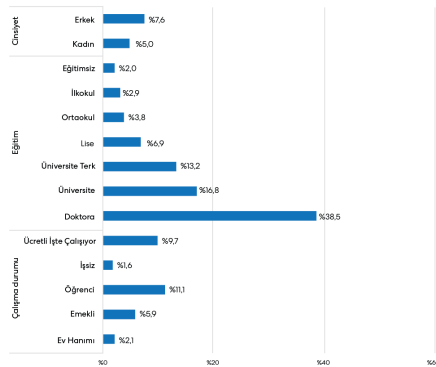
Yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, Türkiye'de gönüllülük faaliyetinde bulunanların sayısının görece az olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de Gönüllülük Yapanların Oranı, Karşılaştırmalı Rakamlar (ISSP,2014)

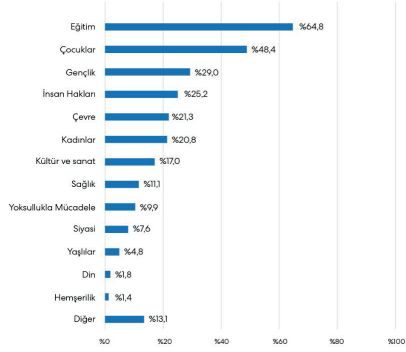
Aynı araştırmanın verileri, Türkiye'de gönüllülük faaliyetinde bulunanların demografik özellikleri konusunda da önemli bilgiler vermektedir (Erdoğan ve ark., 2020).

Türkiye'de Gönüllülük Yapanların Profili (ISSP,2014)

Kaynak: Erdoğan ve ark., 2020, Türkiye'de Gönüllülük.

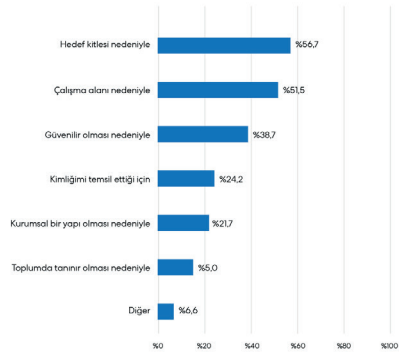
Gönüllü Olarak Çalışan Kurumun Ana Çalışma Alanları

Gönüllü Olarak Çalışan Kurumda Yapılan İşler

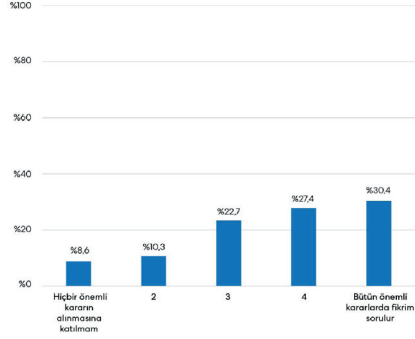

En Sık Gönüllülük Yapılan Kurumun Seçilme Nedeni

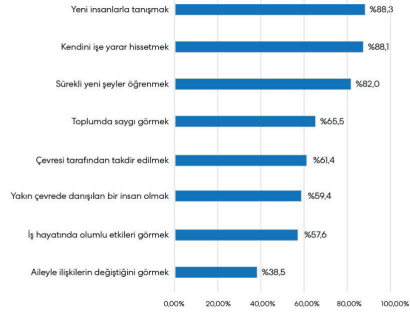

Kaynak: Erdoğan ve ark., 2020, Türkiye'de Gönüllülük.

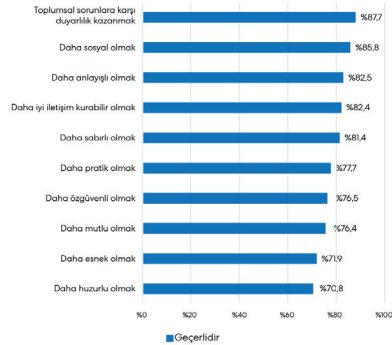
Gönüllülük Yapılan STK'da Kararlara Katılım Derecesi Hakkında Görüşler

Gönüllülüğün Kazanımları Arasında Görülenler ("Kazanımdır" Yanıtlarının Oranı)

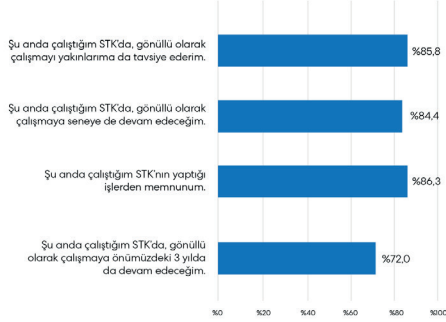

Gönüllülük Faaliyetlerinin İnsanların Kişiliği Üzerindeki Olumlu Etkileri ("Geçerlidir" Yanıtlarının Oranı)

Kaynak: Erdoğan ve ark., 2020, Türkiye'de Gönüllülük.

Gönüllülük Yapılan Kuruma Karşı Duyulan Aidiyet ("Katılıyorum" Görüşlerinin Oranı)

Kaynak: Erdoğan ve ark., 2020, Türkiye'de Gönüllülük.

Veriler ışığında genel bir değerlendirme olarak Türkiye'de gönüllülük eğiliminin, eğitim ve etkin katılım sağlanabilecek alanlarda yoğunlaştığı söylenebilir. Yanı sıra eğitim düzeyi genel itibarıyla yüksek kişiler tarafından; hedef kitlesi çocuklar, gençler, insan hakları ve çevre olarak belirlenen STK ve gönüllülük faaliyetlerinin daha çok tercih

edildiği görülmektedir. Kişilerin fikirlerinin değerli kabul edilmesi, kendilerini iyi ve güvende hissetmeleri, gönüllülük eğilimlerini artıran bir faktör olmakla birlikte sivil toplum kuruluşuna aidiyet geliştirme noktasında da başat etken olarak ortaya çıkmaktadır.

03

Sonuç ve Öneriler

SONUÇ VE ÖNERİLER

• Gönüllülüğün İslam dünyasında vakıflar yoluyla erken dönemlerde gündeme geldiği anlaşılmakta olup iktisadi, kültürel ve sosyal boyutları itibarıyla toplum hayatına doğrudan tesir ettiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle Müslümanlar için gerek tarihi değeri gerek aktüel değeri itibarıyla bugünün dinamikleri göz önünde bulundurularak, kendi karakteristik niteliklerini muhafaza ederek, işlevselliğini sürdürmesi önem arz etmektedir.

• Kavramsal çerçevenin ilk gündeme geldiği bağlam ve dünya tarihindeki seyri itibarıyla “sivil toplum” ve “gönüllülük” kavramları, küresel ölçekli uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda; Osmanlı’dan bugüne Anadolu topraklarının dini, siyasi, iktisadi ve ahlaki temeliyle uyuşmayan bir dokuda gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Söz konusu kavramların şekillenmesi, özellikle 19. yüzyılda sömürü ve ham madde arayışlarının gölgesinde kapitalist bir dünya tasavvuruna muhalif sivil inisiyatifler eliyle gerçekleşirken; Anadolu topraklarındaki karşılığı, yaşanan bütün zorluklara rağmen insanı yaşatmak odaklı iyilik, merhamet ve yardımlaşma temeline yaslanan vakıf kültürü olarak tecrübe edilmiştir. Gönüllülüğün aktüel değeri bağlamında ise Türkiye’de

80’li yıllardan sonra sivil toplum kuruluşlarının sayısında önemli bir artış yaşanmış, bahse konu olan her iki yaklaşımın bir neticesi olarak çok sayıda STK ve gönüllülük hareketleri kurulmuştur. Bu bağlamda Türkiye’deki bütün sivil toplum kuruluşlarının tarihi bağlam itibarıyla kendilerinin hangi noktada durduklarını analiz etmek gibi hayati bir görevlerinin olduğu köklü bir soru/mesele olarak varlığını korumaktadır. Bununla birlikte indirgemeci ya da genelleyci yaklaşımlardan uzak durarak küresel ölçekli yürütülen gönüllülük faaliyetlerinin yakından takip edilmesi gerekmektedir.

• Batı merkezli ortaya çıkan ve önem kazanan gönüllülük yaklaşımında, iktisadi ve ekonomik kaygılar güden bir anlayışla gönüllünün bağış vermesi ya da bağış kaynakları oluşturacak çalışmalara katkı sağlaması yönünde bir beklenti öne çıkmıştır. Bu bağlamda bugün üçüncü sektör ya da yumuşak güç (soft power) olarak görülen sivil toplum kuruluşlarının, her ne kadar hak arama ve bileşenler oluşturma mecraları olsa da yine aynı ekonomik amaca matuf olarak değerlendirilen yapılar olarak varlık göstermiş oldukları anlaşılmaktadır. Her yıl aktüel olarak Charities Aid Foundation (CAF) tarafından yapılan araştırmalarda

Gençlerin sivil toplum hareketlerinde yer alması, her ülke için her dönemde kritik öneme sahiptir.

gönüllü bağış endeksinin temel değer olarak baz alınması, aynı bakış açısının büyük ölçüde devam ettiğinin işaretidir.

• Tarihi gelişim itibarıyla ekonomik ve iktisadi durumlarda yaşanan gelişimlere paralel olarak sömürge sonrası dönemde, gönüllülük çalışmalarında kalkınma ajansları yer yer sömürge anlayışının da uzantısı olarak misyonerlik ve istihbarat faaliyetlerinin deyim yerindeyse gülümseyen yüzü olarak faaliyete geçirilmiştir. Misyonerlik faaliyetleri; salt bir Hıristiyanlık propagandası olarak değil cinsel eğilimlerin, siyasi tercihlerin ve toplumsal dinamiklerin küresel ölçekli politikalara endekslenmesine dönük olarak da yürütülmüştür. Türkiye’de gönüllülüğün ve STK’ların bu bağlamda hangi düzlemde durduğunun iyi analiz edilmesi gerekmektedir. STK’lara yönelik hazırlanan hibe desteklerinin ve fon kaynaklarının mahiyeti irdelenmelidir.

• Gönüllülüğün ve sivil toplumun tamamen saf özü itibarıyla insan merkezli kuruluşlar eliyle bir Vakıf medeniyetinin mirasçısı olarak Türkiye, Anadolu coğrafyasından gönül coğrafyalarına gönül köprüleri kurmaktadır. Söz gelimi Türkiye Diyanet Vakfı, Türk Kızılay, Can Suyu, Sadakataşı gibi STK’lar aracılığıyla tarihi kökler dinamik tutulmaya devam edilmektedir. Bu yönüyle tarihi

misyon sürdürülerek varlık ve nüfuz alanı güçlendirilmelidir.

• Gönüllülük, pratik mecralarının zenginliği ve bu mecraların işler durumda olması yönüyle aktüel değerini korumaktadır. Özellikle genç nesillere ulaşmak, beklenti ve ideallerini şekillendirmelerine katkı sunmak için en iyi araçlarından biridir. İletişim dil ve yöntemi olarak değişimler yaşansa da bire bir ilgi ve zaman geçirmeye dayalı etkinlikler, bugün daha çok ön plana çıkmaktadır. Eğitim, kültür ve sanata konu olan hususlar; doğa yürüyüşleri, kamplar, çevre ve spor etkinlikleri ile harmanlanarak sunulduğunda sağlıklı bir dil ve iletişim yöntemiyle gönüllülük bilincinin gelişmesi, sivil anlayışın öne çıkarılmasıyla da sivil toplum anlayışı pekişecektir.

• Gençlerin sivil toplum hareketlerinde yer alması, her ülke için her dönemde kritik öneme sahiptir. Bilgi, görgü ve tecrübesini yer aldığı STK yapılarında geliştiren gençler, her ülke için olduğu gibi Türkiye için de kıymetlidir. Gençlerin sivil inisiyatiflere katılımlarının desteklenmesi ve gönüllülüğe teşvik edilmesi, stratejik önem taşımaktadır. Türkiye’de sivil toplumun, buna bağlı olarak siyasi, iktisadi, ahlaki ve toplumsal yapının güçlendirilmesi adına; gençlerin gönüllülük faaliyetlerine katılmaları, önce-

Gönüllülüğün hukuki bir dayanağının olması, yasal çerçevelerle sağlam bir zemine kavuşması için bir mevzuatının olması; gönüllülüğün güvenceli hale gelmesi kadar gönüllüğü güçlendiren, teşvik edici bir öneme sahiptir.

likli eğitim politikaları arasında görülmeli; hazır bulunurluk düzeyinin yükseltilmesi ve gerekli bilincin oluşması için eğitimin ilk kademelerinden itibaren yaygınlaştırılmasına ve sivil toplum kuruluşları tarafından erken yaşlarda dahil olunabilecek alanların oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

· Türkiye’de gönüllüler, sivil toplum kuruluşlarının net, şeffaf ve sürdürülebilir hedef ve gayelerle hareket etmesini, amaca matuf ilkesel tutum ve davranışların sergilendiği yaklaşımlar istikametinde yol almasını beklemekte; bu doğrultuda güven veren STK’ların çalışmalarına destek vermektedir. Gönüllü yönetimi başta olmak üzere her türlü “kayıt dışı”lığın önüne geçilmesi ve her bir sivil toplum kuruluşu için zikredilen hususlara azami özen gösterilmesi gerektiği aşikardır.

· Gönüllülüğün hukuki bir dayanağının olması, yasal çerçevelerle sağlam bir zemine kavuşması için bir mevzuatının olması; gönüllülüğün güvenceli hale gelmesi kadar gönüllüğü güçlendiren, teşvik edici bir öneme sahiptir. Bu denli bir kanuni temel varlığı, aynı zamanda bir ülkede varlığını ve temelini gönüllülüğün alan sivil toplum kuruluşlarına, o ülkede ne kadar değer gösterildiğini de ortaya koymaktadır. Söz konusu ülkelerin gelişmişliğinin de işaret taşlarından

birdir. Sivil toplum kuruluşları ve gönüllü faaliyet gösteren kuruluşları her geçen gün ivme kazanan Türkiye’de; geniş kapsamlı bir gönüllülük yasaasının hazırlanması, yürütülen faaliyetleri güvence altına almak adına kapsamlı mevzuat çalışmalarının, müstakil bir “Gönüllülük Yasası” çıkarılmasının ulusal ve uluslararası düzeyde yürütülmesi önem arz etmektedir.

· Yeni medya ve dijital mecraların hayatın her köşesine yayıldığı bir dönemde; gönüllüğe dair içerik odaklı uygulamaların geliştirilmesi, yaygınlığının artırılması önemini günden güne artırmaktadır. Türkiye’de mobil uygulama ve otomasyon kullanımına dönük AFAD Gönüllülük Sistemi, Genç Gönüllüler Gönüllü Sistemi ve Türk Kızılay Yönetim Sistemi; kayda değer uygulamalar olmakla birlikte gönüllülüğün esaslı sivil toplum kuruluşlarının geneliyle ölçeklendirildiğinde, bu alana daha çok eğilim gösterilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Yine aynı mecrada muhatapların birbirlerini dinleyecekleri, fikir alışverişinde bulunabilecekleri dijital mecraların erişime açılması ve yayın alanlarının genişletilmesi, gönüllülüğün aktüel değerini korumaya ve artırmaya ciddi bir katkı sunacaktır.

Dayanışma, paylaşma, muhabbet, bereket, birlik ve beraberliğin aynı mekanlarda bir arada ve hasbi olunca daha güçlü, daha sağlam, daha yürekten olduğu unutulmamalıdır.

- Covid-19 salgın dönemiyle birlikte önemini ve cazibesini artıran çevrim içi ve mobil uygulamalar, her ne kadar pratik faydaları olan aktüel adımlar olsa da gönüllülüğün bire bir temas ve hayatlara dokunmayla geliştiği gözden kaçırılmamalıdır. Nasıl ki güncel teknolojik gelişmelerin seyri ile gündelik hayatın dinamikleri uyumlu hale getirilmeye çalışılıyorsa, salgın dönemi gibi ağır şartlar altında dahi hayatın olağan akışının sürdürülmesine yönelik çözüm arayışları devam ediyorsa, aynı şekilde gönüllülüğün de hayatın içindeki akışının kendi doğallığında yürümesi için çaba gösterilmelidir. Dayanışma, paylaşma, muhabbet, bereket, birlik ve beraberliğin aynı mekanlarda bir arada ve hasbi olunca daha güçlü, daha sağlam, daha yürekten olduğu unutulmamalıdır.
- Her alanda olduğu gibi eğitim, bütün süreçlerin en başında gelmektedir. Bu itibarla gönüllü oryantasyonları, gönüllülüğün ilk ve es geçilemeyecek merhalesi olarak görülmeli, nitelikli ve müfredatı bütüncül bir yaklaşımla belirlenmiş mahiyette olmalı, her gönüllü adayının muhakkak tabi tutulacağı bir süreç olarak görülmelidir.
- Gönüllülüğün, uygulama alanı olduğu kadar kavramsal ve teorik zemininin de olduğu hesaba katılarak bu alana yönelik akademik araştırmaların artırılması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları için can damarı olan gönüllülüğün; sistematik ve günceli yakalayan, yeni teknoloji ve imkanlar karşısında geriye düşürmeyen bir zeminde sürdürülmesi, STK'ları köklü hale getireceği gibi Türkiye'nin sosyo-kültürel gelişimine ve kalkınmasına da büyük katkı sağlayacaktır.
- Sivil toplum kuruluşlarının; kendi bünyelerinde gönüllü stratejilerini belirlemeleri, paydaş ya da eşdeğer kuruluşların stratejilerini takip etmeleri, gelişmeye ve yeniliklere açık olmaları, sürdürülebilir bir gönüllülük anlayışının yapı taşlarıdır. Bütün bunlarla birlikte uluslararası mecradaki kuruluşları ve bunların yürüttükleri çalışmalarını takip etmek, sivil toplum kuruluşlarını vizyoner bir hüviyete kavuşturacaktır.
- Üniversitelerde gönüllülükle ilgili derslerin programa alınması önemli bir kazanım olmakla birlikte gerek teorik düzeyde gerek uygulama düzeyinde henüz yeterli karşılık bulamamıştır. YÖK ve GSB tarafından bu derslerin belirli bir sistematik dahilinde yürütülmesi hususunun titizlikle incelenmesi gerekmektedir. Ders verecek ve literal çalışmalar yürütecek öğretim elemanlarının istihdam edilmesine; araştırma ve uygu-

Sivil toplum kuruluşlarının, iş ve işlemlerini nitelikli sürdürebilmesi adına bu mecrada tam zamanlı mesai ile çalışan profesyonellere ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştır.

lama merkezlerine alan açılarak AR-GE kapsamının geliştirilmesine dönük adımların atılması, akademik düzeyde ilerlemeye ivme kazandıracaktır.

· Türkiye Diyanet Vakfı, İHH, Kızılay gibi kamu destekli ya da doğrudan sivil inisiyatif olarak varlık gösteren sivil toplum kuruluşları, özellikle son yıllarda yoğun bir şekilde gönüllülük faaliyetleri yürütmekte oldukları halde; STK'lar özelinde yapılan nicel ve nitel araştırmalarda, literal ve akademik alanlarda değerlendirmeye alınmamaktadırlar. İlgili sivil toplum kuruluşları tarafından ister bağışçı ölçeğinde olsun ister doğrudan sosyal sorumluluk projeleri olsun, sistematik bir şekilde gönüllü yönetimi sürdürülmektedir, bu yönleriyle her bir kuruluş kayda değer veriler sunmaktadırlar. Ancak gönüllülük özelinde yeterli düzeyde faaliyet raporu hazırlamadıkları görülmektedir. İnsani yardım organizasyonlarında gerek temsilcilikler eliyle gerek partner/paydaş kuruluşlarla iş birlikleri vesilesi ile elde edilen küresel ölçekli tanınırlık ve bilinirlik düzeyinin, gönüllülük bağlamında da kendisini göstermesi Türkiye'de faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının esas gayelerini gerçekleştirmeleri bakımından daha köklü temellerin atılmasına vesile olacağından ilgili STK'ların literal ve akademik çalışmalara da yönelmeleri yerinde bir adım olacaktır.

· Teşvik ve taltif süreçlerine önem verilmesi, gönüllülerle bire bir teması artıracak etkinlikler yıllık plan dahilinde sürdürülmeli; bilgi ve bilincin diri tutulması adına küresel ölçekte belirlenmiş olan 5 Aralık Uluslararası Gönüllüler Günü'nde ya da ulusal düzeyde belirlenen Vakıf Haftası ya da müstakil bir gün/hafta belirlenen zaman dilimlerinde gönüllülüğe teşvik edici etkinliklerin düzenlenmesi, yerinde bir adım olacaktır.

· Gelinen son nokta olarak sivil toplum kuruluşlarının, iş ve işlemlerini nitelikli sürdürebilmesi adına bu mecrada tam zamanlı mesai ile çalışan profesyonellere ihtiyaç duyduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de STK'larda iş tanımlı ve tam zamanlı çalışanların olduğu hiyerarşik süreçlerin de işletildiği profesyonelleşmenin sürdürüğü görülmektedir. Üçüncü sektör olarak değerlendirilen bir alanla ilgili istihdam imkanlarının artarak devam etmesi birçok yönden STK'lar açısından iyileşmeyi beraberinde getireceğinden söz konusu fırsat alanları genişletilmelidir.

· İş başvuruları öncesinde hazırlanan özgeçmişlerde gönüllüsü olunan kuruluşlar adaylar tarafından zikredilmekte; sosyal yön ve iletişim becerisi başta olmak üzere bunlara matuf becerilere referans teşkil etmektedir. Belirli akreditasyon süreçleri işletilerek gö-

Bağış ve bağışçı ilişkilerinin iyi yönetilmediği durumlarda; bununla doğrudan ilintili olarak sivil toplum kuruluşlarının gönüllü bulmakta güçlük çekeceği, var olan gönüldaşlarını da kaybedeceği gözden kaçırılmamalıdır.

nüllülük faaliyetlerine katılım şartı aranması ya da aday için avantaj haline getirilmesi gönüllülüğün artı bir değere dönüştürülmesi adına teşvik edici olacaktır.

• Gönüllülük herhangi bir karşılık beklemeden yapılan bir eylem olmakla birlikte finans kaynağı büyük ölçüde gönüllü bağışçılar yoluyla sağlanmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, gönüllü yönetimine verdikleri önem kadar bağış ve bağışçı ilişkilerini de titizlikle yürütmeli; şeffaf, hesap verilebilir ve yerinde kaynak kullanımı ile kaynak üretim kısmını ihmal etmemelidir. Bağış ve bağışçı ilişkilerinin iyi yönetilmediği durumlarda; bununla doğrudan ilintili olarak sivil toplum kuruluşlarının gönüllü bulmakta güçlük çekeceği, var olan gönüldaşlarını da kaybedeceği gözden kaçırılmamalıdır. Ayrıca birçok özel sektör kuruluşu özellikle mobil uygulamalı satışlarında bağış temelli gönüllülüğü destekleyici ekranlara yer vermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının böyle bir imkânı, kaynak üretimi ve daha çok gönüllülük faaliyeti icra edebilmek için fırsat olarak görmesi ve buna dönük kampanyalar hazırlaması aktüel bir yaklaşım olacaktır.

• Yerel yönetimlerde ve kamu kuruluşlarında; gönüllülükle ilgili konuları ele almak ve geliştirmek için komisyonlar ya da çalışma grupları eliyle mevcut çalışmalarını değer-

lendirmek için çalıştayların düzenlenmesi, stratejiler belirlenmesi ve AR-GE çalışmaları için eylem planlarının hazırlanması, hibe ve destek programlarıyla özgün fikirlerin desteklenmesi, gönüllülük bağlamında kamu ve sivil toplum kuruluşlarını yakınlaştıracak, birbirlerini güçlendirmelerine ve Türkiye'nin kalkınmasına büyük katkı sunacaktır. Son yıllarda bunlara dönük olarak hayata geçirilen proje ve faaliyetler hız kesmeden devam etmelidir.

• T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü vakıfların faaliyetlerini, T. C. İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü derneklerin faaliyetlerini, Gençlik ve Spor Bakanlığı olan -ağırlıklı çalışan birim olarak- Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü sivil toplum çalışmalarını destekleyen ve denetleyen birimlerdir. Söz konusu kamu kurumlarında denetim ve veri girişinde bağışçı analizi ve dernek faaliyetleri için çeşitli yazılımlar kullanılmakta, kayıt dışılığın önüne geçilmelidir. Benzeri bir çalışmanın; gönüllülük kapsamında bir koordinasyon kurulu kurularak ya da doğrudan bir başkanlığın uhdesinde toplanacak şekilde veri girişleri, denetim, proje ve faaliyet üretim süreçleriyle birlikte yürütülmesi sağlanabilir.

Sivil Toplum Merkez Üssü, aktüel değeri itibarıyla gönüllülük çalışmalarını inceleyen ve yeni teklifler sunacak olan bir kuruluş olarak söz konusu mecraya yeni bir nefes katacaktır.

· Küresel ölçekli raporlar göz önüne alındığında Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yürütülen gönüllülük projelerinin sürdürülmesinin ve böylesi çalışmaların gerek kamu kuruluşları gerek sivil toplum kuruluşları tarafından uluslararası ölçekli raporlara yansıtılmasının önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira yerel-ulusal ölçekte sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi, sosyal ve kültürel bir hizmet alanına karşılık geldiği gibi Türkiye'nin sivil inisiyatiflere verdiği önemi yansıtması bakımından veri girişlerinin de takip edilmesi önemlidir.

· Türkiye'de sivil toplum kuruluşları ve gönüllülük bağlamında çalışmalar yürütmek amacıyla kurulan Sivil Toplum Merkez Üssü, aktüel değeri itibarıyla gönüllülük çalışmalarını inceleyen ve yeni teklifler sunacak olan bir kuruluş olarak söz konusu mecraya yeni bir nefes katacaktır.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı. (2021). *Vefa destek grupları*. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/vefa-sosyal-destek-gruplari-salgin-sure-since-20-milyonun-uzerinde-kisiye-ulas-ti/2172204>

Başpınar, A. ve Şentürk, M. (2021). Koronavirüs çağında gönüllülüğün geleceği, *Türkiye insani çalışmalar yıllığı 2020* içinde. Ankara: Türk Kızılay Derneği.

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) Programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi. (2013). *Türkiye’de gönüllülük: Gönüllülüğün rolünün ve katkılarının keşfedilmesi*. <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/Gonulluluk.pdf>

Charities Aid Foundation (CAF). (2021). *World giving index*. www.cafonline.org/about-us/publications/2021-publications/caf-world-giving-index-2021

Çobanoğlu, H. O. (2020). Spor organizasyonlarında gönüllülük ve gönüllü yönetimi. *Spor bilimlerinde teori ve araştırmalar II* içinde (s. 287-302). Ankara: Gece Kitaplığı.

Diyanet-Sen. (2021). *Pandemi döneminde Türkiye’de dini hayat*. <https://diyanetsen.org.tr/kitaplar/pandemidinihayat.pdf>

Dulkadiroğlu, H. (2016). *Türkiye’nin meselelerine gönüllü bakış: AmeriCorps modeli*. Ankara: Orion Kitabevi.

Erdoğan, E., Uyan-Semerci, P., Yentürk, N. ve Yurttagüler, L. (2020). *Türkiye’de gönüllülük: Deneyimler, sınırlılıklar ve yeni açılımlar*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güder, N. ve Özel Sektör Gönüllüler Derneği (2006). *STK’lar için gönüllülük ve gönüllü yönetimi rehberi*. https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-08/stoler-icin-gonulluluk-ve-gonullu-yonetimi-rehberi_1.pdf

UN Volunteers. (2020). *Annual report 2020: Volunteering during a global crisis*. , www.unv.org/Annual-report/Annual-Report-2020

KAYNAKÇA

- UN Volunteers & IFRC. (2004). *Volunteerism and legislation: A guidance note*. <https://www.ipu.org/resources/publications/hand-books/2016-07/volunteerism-and-legislative-on-guidance-note>
- T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi. (2005). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=9521&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- T. C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. (2019). *2019 gönüllülük yılı stratejisi*. <https://images.gonulluyuzbiz.gov.tr/get-file/59fcb39438064067851067961643117d.pdf>
- T. C. İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (t.b.). *Gönüllülük yol haritam*. <https://gonullu.siviltoplum.gov.tr/gonulluluk-yol-haritam>
- Tiftikçi, M. (2020). *Kamu yararına faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşu çalışanlarının gönüllülük motivasyonu eğilimleri: TDV ve Türk Kızılay örneği* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Gençlik STK'ları Platformu. (2020). *Türkiye'nin gençleri covid-19: Covid-19 pandemisinin gençler nezdinde psiko-sosyal ve ekonomik etkileri araştırması raporu*. <https://tgsp.org.tr/tr/frontend/storage/documents/x19kXW4zwwqdmBWcoH-sxogwpgHq1tS4xlmGhykg.pdf>
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. (t.b). *STK'larda gönüllülük ve gönüllülük politikaları*. <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/images/STKlarda-GonullulukVakaAnaliziTR.06.11.13.pdf>
- Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı. (t.b). *Gönüllülük ve yasal mevzuat*. <https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/GonullulukAnalizBilgiNotu.12.02.15.pdf>

